

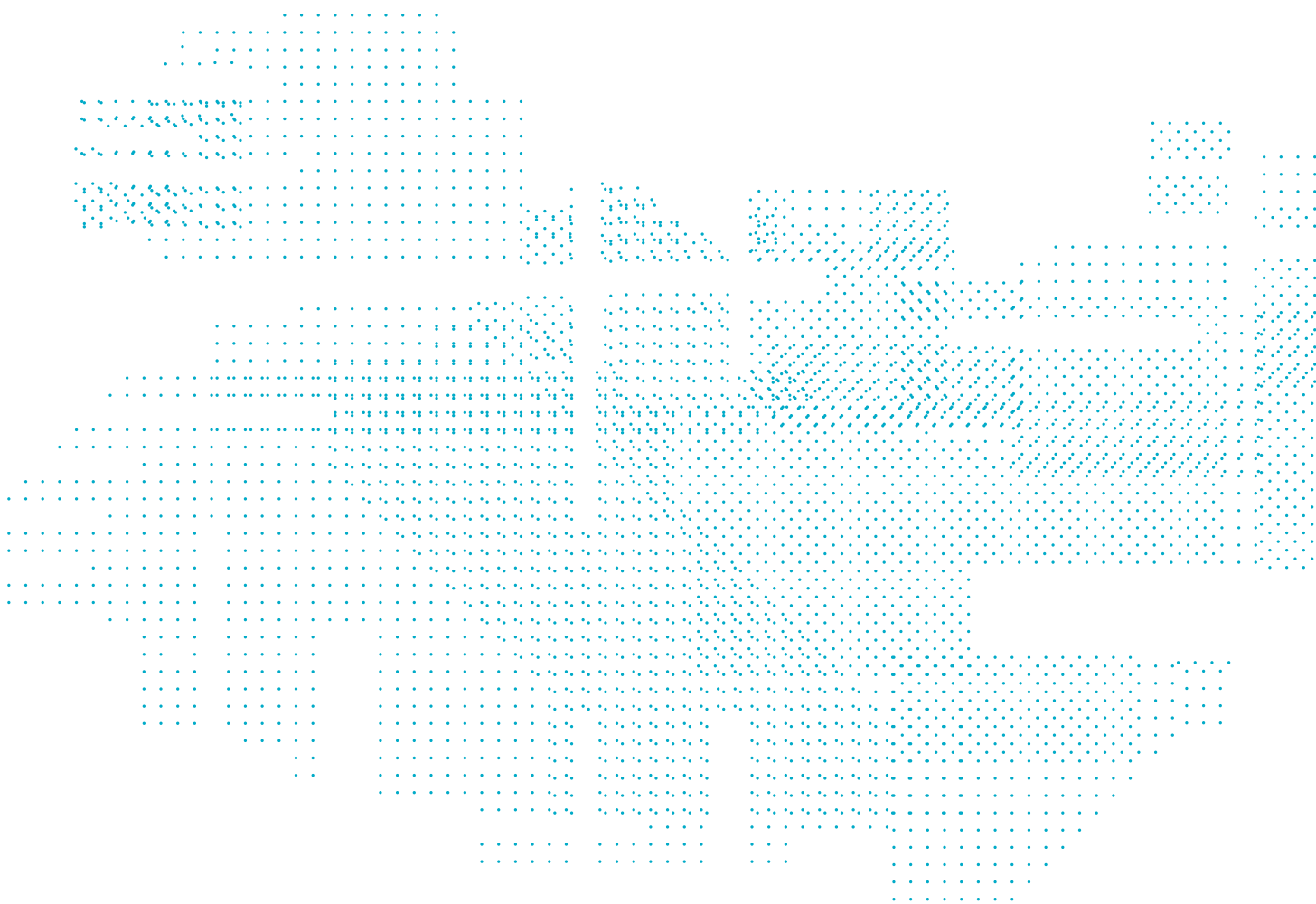
BADANIA

EKSPERTYZY

REKOMENDACJE

AGNIESZKA ŁADA

WYBORY DO BUNDESTAGU 2013 **PRZEGLĄD PROGRAMÓW WYBORCZYCH**

**INSTYTUT SPRAW
PUBLICZNYCH**

**Konrad
Adenauer
Stiftung**

Agnieszka Łada

Wybory do Bundestagu 2013 – przegląd programów wyborczych

Tekst powstał w ramach wspólnego projektu Instytutu Spraw Publicznych i Fundacji Konrada Adenauera w Warszawie: „Niemcy przed wyborami. Polska i polityka europejska w programach niemieckich partii”.

Warszawa, wrzesień 2013 roku

Spis treści

1. Podstawowe informacje o startujących partiach politycznych i wyborach 22 września 2013 roku	3
2. Ogólne podsumowanie tematów w kampanii wyborczej.....	5
3. Kwestie społeczne	5
3.1. Płaca minimalna	5
3.2. Polityka imigracyjna i integracja cudzoziemców w Niemczech.....	7
3.3. Stanowisko wobec znoszenia wiz	12
4. Wizja kształtu Unii Europejskiej	15
5. Polityka energetyczna	19
6. Polityka zagraniczna	24
6.1. Stosunki polsko-niemieckie	24
6.2. Znaczenie Francji dla Niemiec.....	26
6.3. Relacje z Rosją w polityce niemieckiej.....	30
6.4. Partnerstwo Wschodnie	33
7. Polityka historyczna.....	36
7.1. Temat wypędzonych w kampanii wyborczej	36
7.2. Temat wypędzonych w poprzednich kampaniach wyborczych	37
8. Niespodziewane propozycje wyborcze	38
9. Zestawienie głównych postulatów	40

1. Podstawowe informacje o startujących partiach politycznych i wyborach 22 września 2013 roku

W wyborach w dniu 22 września 2013 roku startują 34 partie, w tym 10 we wszystkich 16 landach.

Podstawowe informacje o głównych startujących partiach politycznych

	CDU	SPD	FDP	Zieloni	Lewica	Alternatywa dla Niemiec	Piraci
Liczba członków	469.575 (08.13) CSU: 147.965 (12.12)	472.469 (08.13)	58.675 (12.12)	60.808 (05.13)	63.761 (12.12)	15.000 (07.13)	31.792 (07.13)
Liczba mandatów w obecnym Bundestagu	237	146	93	68	75	Utworzona w 2012 r.	0
Procent uzyskanych głosów w 2009 r.	33,8%	23,0%	14,6%	10,7%	11,9%	Utworzona w 2012 r.	2,0%
Liczba landów, w których wchodzi do landtagu	16	16	10	16	10	0	4
Liczba landów, w których wchodzi w koalicję rządzącą	8	13	3	6	1	0	0
Główny kandydat	Angela Merkel	Peer Steinbrück	Philipp Rösler	Jürgen Trittin	Gregor Gysi	Bernd Lucke	Bernd Schömer

Pełne nazwy omawianych niemieckich partii politycznych:

CDU – Christlich Demokratische Union – Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands – Socjaldemokratyczna Partia Niemiec

FDP – Freie Demokratische Partei – Wolna Partia Demokratyczna

Die Grünen – Bündnis 90/Die Grünen – Związek 90/Zieloni

Die Linke – Lewica

AfD – Alternative für Deutschland – Alternatywa dla Niemiec

Piratenpartei – Partia Piratów

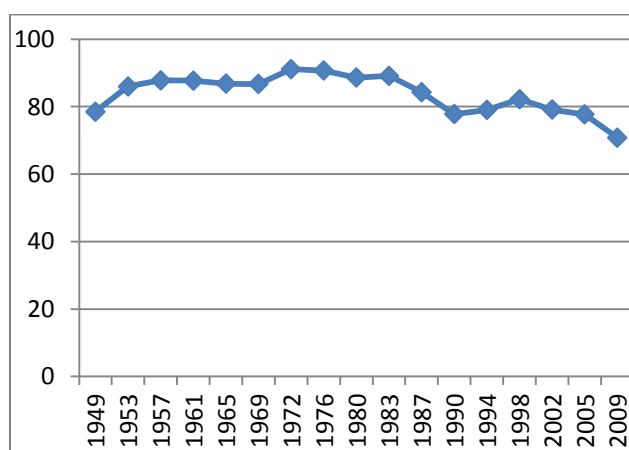
Skład obecnego rządu CDU/CSU – FDP

- Kanclerz: Angela Merkel (CDU)
- Wicekanclerz: Philipp Rösler (FDP)
- Liczba ministerstw obsadzanych przez CDU: 8
- Liczba ministerstw obsadzanych przez CSU: 3
- Liczba ministerstw obsadzanych przez FDP: 5

Obecna liczba członków Bundestagu: 620

Liczba uprawnionych do głosowania 22 września: 61,8 milionów

Dotychczasowe frekwencje wyborcze w wyborach do Bundestagu (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie:

http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/downloads/bundestagswahlergebnisse/btw_ab49_ergebnisse.pdf

2. Ogólne podsumowanie tematów w kampanii wyborczej

Kampanie wyborcze zazwyczaj koncentrują się na polityce wewnętrznej, pomijając szczegółowe aspekty działań poza granicami danego kraju. To bowiem **temat opieki społecznej, bezrobocia czy reform gospodarczych** dotyczy, w związku z tym także interesuje wyborców najbardziej. W obecnej kampanii wyborczej w Niemczech można zaobserwować takie tendencje bardzo wyraźnie, choć **żaden temat nie dominuje przedwyborczych dyskusji i nie stanowi „punktu zapalnego”**. Różnice pomiędzy partiami występują w odniesieniu do kwestii płacy minimalnej, wieku emerytalnego czy podatków.

Dla Niemiec jedną z typowych kwestii, do których przed wyborami partie muszą się zawsze ustosunkować, jest **migracja i integracja cudzoziemców**, zwłaszcza tych spoza Europy. Liczba obcokrajowców w kraju stale rośnie, co obciąża nieraz niemiecki system socjalny i stanowi wyzwanie dla edukacji. Są oni jednak niezbędni dla niemieckiego rynku pracy. Stąd partie wskazują, jakie plany mają zarówno wobec osób obcego pochodzenia od lat mieszkających w Niemczech, jak i przyszłych migrantów. Uwagę poświęca się także azylantom.

Innym aktualnym zagadnieniem jest **polityka energetyczna** w związku z niemiecką „Energiewende” – procesem odchodzenia od pozyskiwania energii ze źródeł konwencjonalnych w stronę odnawialnych. Sposoby wprowadzania reform budzą wiele emocji głównie ze względu na związane z nimi koszty dla obywateli i przedsiębiorstw.

Podczas obecnej kampanii wyborczej rolę odgrywa także **polityka europejska, w kontekście trwającego kryzysu finansowego** w niektórych państwach UE, którym Niemcy oferowały w ostatnich miesiącach pomoc. Partie wskazują w programach swoje **recepty na kryzys**, ale nie starają się toczyć wokół nich głośnych debat.

Istotnym tematem, jak zwykle podczas większości kampanii wyborczych, nie jest natomiast **polityka zagraniczna**. Stąd nie zaskakuje, że kwestie kontaktów z Francją, Polską, Rosją czy państwami sąsiedzkimi UE omawiane są krótko i bardzo ogólnie. Przy niedużej treści istotny jest w tym przypadku także kontekst pojawienia się danego zagadnienia. W trakcie trwania kampanii pojawiło się natomiast **pytanie o ewentualną interwencję w Syrii i militarne zaangażowanie w nią Niemców**.

Zagadnieniem, które zupełnie nie zostało podnoszone, jest **polityka historyczna, w tym kwestia upamiętniania wypędzeń** – temat pojawiający się w poprzednich kampaniach, a obecnie nie odgrywający roli.

3. Kwestie społeczne

3.1. Płaca minimalna

W Niemczech toczy się dyskusja na temat wprowadzenia płacy minimalnej. Część społeczeństwa domaga się stałej stawki dla wszystkich obszarów gospodarki, inni uważają, że należy uregulować zarobki tylko w branżach specjalnie zagrożonych międzynarodową konkurencją (dumping płac). Obecnie stawka płacy minimalnej obowiązuje w wybranych obszarach, np. w przemyśle budowlanym.

CDU/CSU

- Opowiada się za **płacą minimalną** ustaloną w zależności od branży – w sferach, gdzie takie zasady są konieczne.
- Wysokość tej płacy ma zostać **ustalona przez partnerów z danej branży, a nie narzucona przez polityków**.
 - ⇒ Propozycja ta jest próbą kompromisowego wyjścia z sytuacji, kiedy część stron domaga się jednolitej stawki płacy minimalnej, a część sprzeciwia się nowym regulacjom, które mogą destabilizować sytuację ekonomiczną.
 - ⇒ Postulat ustanowienia wysokości stawki przez branżę jest hasłem, które różni CDU/CSU np. od SPD.

FDP

- Całkowite **odrzućcie idei płacy minimalnej**.
 - ⇒ Partia prezentuje w tym względzie typowe podejście liberalne, sprzyjające przedsiębiorcom.

SPD

- Postulat wprowadzenia obejmującej **wszystkie obszary płacy minimalnej w wysokości minimum 8,5 euro, jednolitej dla Wschodnich i Zachodnich Niemiec**.
- **Wysokość stawki w danym roku ma proponować specjalna komisja ekspertów**, powołana przez ministerstwo pracy i polityki społecznej.
 - ⇒ Postulat płacy minimalnej jest jednym z głównych haseł kampanii SPD, typowym dla partii socjaldemokratycznej. Dzięki niemu partia chce odzyskać wyborców, utraconych w ostatnich latach na rzecz Lewicy.

Zieloni

- Postulat wprowadzenia obejmującej **wszystkie obszary płacy minimalnej w wysokości minimum 8,5 euro**.
- **Wysokość stawki ma ustalać specjalna komisja ekspertów**, w której skład mają wchodzić specjaliści ze świata nauki, związki zawodowe i związki pracodawców.
 - ⇒ Postulat zgodny z hasłem ewentualnego koalicjanta – SPD. W ten sposób partia wychodzi partnerowi naprzeciw.

Lewica

Postulat **płacy minimalnej we wszystkich branżach o wysokości 10 euro, rosnącej rocznie**. Pod koniec kadencji Bundestagu wynosić powinna 60% płacy średniej krajowej – obecnie 12 euro.

- W zależności od branży stawki płacy minimalnej mają być wyższe i dopasowane do struktury wynagrodzeń wynegocjowanej przez związki zawodowe, bez uwzględniania opinii pracodawców.

- Związki zawodowe mają w ustalaniu tej płacy pozycję dominującą (prawo weta wobec propozycji).

3.2. Polityka imigracyjna i integracja cudzoziemców w Niemczech

Rosnąca liczba cudzoziemców w Niemczech powoduje, że temat imigracji i integracji obcokrajowców stanowi istotny wątek debat.

Niemcy **potrzebują siły roboczej** zarówno w dziedzinach wysoko wyspecjalizowanych, jak i do wykonywania najprostszych czynności. Program pozyskiwania specjalistów, zwłaszcza z zawodów technicznych i informatyków, nie przynosi do tej pory znacznych pozytywnych skutków. Brakuje także rąk do pracy w obszarze opieki społecznej i zdrowotnej czy rolnictwie. Zatrudnienia nie zawsze natomiast chcą podejmować bezrobotni, zadowoleni z korzystania z systemu przysługującego im wsparcia. Obecna migracja z krajów UE (z Polski, ale aktualnie odnotowuje się także duży wzrost liczby obywateli krajów Południowej Europy) zaspokaja częściowo potrzeby, lecz **długofalowo Niemcy muszą być otwarte na pracowników z zagranicy**.

Jednocześnie **duża liczba cudzoziemców, zwłaszcza spoza Europy, powoduje wyzwania w polityce integracyjnej**. Niektórzy z nich (głównie Turcy) od kilku pokoleń żyją w Niemczech, nie stanowią jednak zintegrowanej części społeczeństwa. Grupa ta staje się coraz liczniejsza na skutek dużego przyrostu naturalnego w jej kręgach, przyjazdom członków rodzin oraz napływowi osób, starających się w Niemczech o azyl. **Aktualnym tematem jest w czasie kampanii wyborczej otwieranie się na uciekinierów z Syrii**. Wiele z tych osób obciąża znacznie niemiecki system socjalny i stanowi wyzwanie dla systemu edukacji, gdyż nie władza lub władza w sposób ograniczony językiem niemieckim. Część Niemców wyraża w związku z tym niezadowolenie z licznej obecności cudzoziemców we wspólnotach lokalnych.

Stąd też na temat imigracji i integracji cudzoziemców wypowiadają się wszystkie partie. W niektórych kwestiach zauważalne są między nimi konkretne różnice. **Podnoszone są m.in. następujące tematy:**

- **Prawo do pracy** dla osób ubiegających się o azyl: FDP, Zieloni, SPD, Lewica: tak.
- **Prawo wyborcze**: CDU: nie, FDP/Zieloni/SPD: prawo głosu w wyborach komunalnych po 5 latach pobytu, Lewica: generalne prawo wyborcze – na szczeblu federacji, landu i komuny.
- **Podwójne obywatelstwo**: CDU: nie, FDP/SPD/Zieloni/Lewica: tak.
- **Zniesienie obowiązku pozostawania na terenie jednego landu** przez osoby ubiegające się o azyl: SPD, Lewica, Zieloni, FDP, Piraci.
- **System punktowy** dla imigrantów przy wjeździe do Niemiec: Zieloni/FDP: tak, Lewica: zdecydowanie nie.

CDU/CSU

Postulaty w poszczególnych obszarach:

Integracja

- **Osoby z korzeniami migracyjnymi w służbie publicznej** (jako nauczyciele czy policjanci).

- Dążenie do poprawy wyników w nauce dzieci z korzeniami migracyjnymi. Specjalny program w szkołach dla rodziców takich dzieci.
- Oczekiwanie od migrantów znajomości/nauki języka niemieckiego. *„Kto się będzie przed tym wzbraniać, nie ma w naszym kraju szans na przyszłość.”*
- Odrzucenie pomysłu prawa głosu w wyborach komunalnych dla cudzoziemców. Osoby dobrze zintegrowane i chcące mieć wpływ na życie w Niemczech mogą ubiegać się o niemieckie obywatelstwo.
- Uzyskanie obywatelstwa niemieckiego jedynie przy zrzeczeniu się poprzedniego obywatelstwa. *„Uzyskanie obywatelstwa nie zastąpi integracji i nie jest jej narzędziem, lecz jest wyrazem udanej integracji.”*
- *„Kto chce naszego wsparcia, musi poprzez swoje zachowanie wskazać wolę integracji. Kto uchyla się od obowiązków, musi liczyć się z konsekwencjami dla swojego statusu pobytowego i oczekiwań wobec wsparcia.”*
- Podtrzymanie obecnego modelu, że **dzieci cudzoziemców mieszkających w Niemczech otrzymują podwójne obywatelstwo**. W momencie uzyskania pełnoletności muszą się jednego z nich zrzec.
- Niezgoda na społeczeństwa równoległe i normy prawne zaprzeczające niemieckiemu systemowi prawnemu.

Edukacja

- Poprawa kwalifikacji zawodowych osób z korzeniami migracyjnymi.
- Szybsze uznawanie obcych dyplomów, gdyż Niemcy potrzebują wykształconej siły roboczej.

Imigracja

- Niemcy powinny być atrakcyjne dla wykształconych osób z innych krajów i ich rodzin.
- Ratusze mają być *„centrami powitalnymi”*, zapewniającymi odpowiednie informacje na temat przyjazdu, szkoły, zawodu oraz nauki języka.
- Konieczna **kontynuacja otwartości na azylantów**. Postępowanie w instytucjach dla cudzoziemców musi być sprawne.
- Otwartość na uciekinierów z krajów trzecich. **Sprzeciw wobec prób wykorzystywania swobodnego przepływu ludności w UE oraz systemu socjalnego.**
 - ⇒ Jako partia prawicowa **chadecy wykazują w kwestii imigracji konserwatyzm, ale dostrzegają konieczność dalszego przyjmowania imigrantów** ze względu na potrzeby rynku pracy. Stąd dla partii wyzwaniem jest przełamanie obaw tych konserwatywnych grup społecznych, niechętnych cudzoziemcom.

FDP

Integracja

- Ten, kto chce coś z siebie dać dla tego społeczeństwa, ten powinien móc znaleźć tu dla siebie miejsce. Jednocześnie gotowość do zaangażowania jest warunkiem współżycia w społeczeństwie. Zalicza się do tego zwłaszcza nauka języka oraz akceptowanie prawa.

- Wzmocnienie możliwie wczesnej integracji dzieci.
- Dostępność kursów integracyjnych także dla osób wnioskujących o azyl.
- Dalszy rozwój systemu przyznawania wiz do pracy na jasnej zasadzie punktowej na wzór Kanady i Australii.
- Generalne dopuszczenie podwójnego obywatelstwa.
- Po przynajmniej pięcioletnim pobycie bez naruszenia prawa przyznanie prawa głosu w wyborach komunalnych.
- Pozyskanie fachowego personelu z korzeniami migracyjnymi do służby publicznej.
- Język angielski uzupełniającym językiem roboczym w administracji publicznej.

Edukacja

- Osoby z krajów trzecich przyuczające się do zawodu, które chcą robić to w Niemczech, powinny otrzymywać prawo do pobytu.
- Test językowy dla dzieci w wieku 4 lat.
- Wsparcie językowe oraz programy językowe obok programu lekcyjnego.
- Stworzenie katedr teologii islamskiej na niemieckich uczelniach.
- Kształcenie niemieckojęzycznych imanów i muzułmańskich nauczycieli religii.
- Wspieranie kształcenia muzułmańskich duchownych i nauczycieli religii.
- Nauka religii islamskiej w języku niemieckim w szkołach publicznych (jeśli odbywa się w nich ogólnie nauka religii).

Imigracja

- „W nowoczesnych, otwartych Niemczech musi obowiązywać zasada: Nie liczy się, skąd przychodzisz. Liczy się, dokąd chcesz iść.“
- Dalsze obniżanie obowiązujących granic płac dla imigrantów.
- Szersze i elastyczniejsze przyznawanie wiz.
- Likwidacja obowiązku pozostawania jedynie w jednym landzie dla osób ubiegających się o azyl.
- Osoby występujące o azyl powinny od pierwszego dnia swojego pobytu zgodnie z prawem móc podejmować pracę.
 - ⇒ Dla partii kwestia imigracji i integracji cudzoziemców stanowi stosunkowo najmniejszy problem. Są generalnie otwarci, a ich wyborcy mają podobne poglądy.

Zieloni

Integracja

- Łatwiejsze uzyskiwanie obywatelstwa. *„Kto z nami będzie sprawował władzę, musi zaakceptować, że wprowadzimy podwójne obywatelstwo i zniesiemy dyskryminujący obowiązek wyboru obywatelstwa”.*

Imigracja

- Ułatwienia we wjeździe dla osób, chcących podjąć pracę.
- System punktowy przy wjeździe ma zapewnić łagodzenie skutków starzenia się niemieckiego społeczeństwa.
- Jednolite, wysokie standardy ochrony azylantów w całej Europie.
- Szczodre przyjmowanie ustalonej liczby uciekinierów szczególnie wymagających ochrony.
- Zniesienie zakazu kształcenia i pracy dla osób ubiegających się o azyl.
- Likwidacja obowiązku pozostawania jedynie w jednym landzie dla osób ubiegających się o azyl.
- Zniesienie aresztu tymczasowego na lotnisku dla osób ubiegających się o azyl.
- Uciekinierzy mają prawo do kształcenia, opieki medycznej i kursów integracyjnych od początku ich pobytu.
- Zapewnienie nieletnim uciekinierom pomocy przeznaczonej dla dzieci i młodzieży oraz dostępu do systemu opieki medycznej.

Edukacja

- Poprawa kształcenia językowego w przedszkolach.
- Łatwiejsze uznawanie zagranicznych dyplomów.
- Likwidacja testów z języka niemieckiego przy wjeździe małżonków migrantów do Niemiec.
 - ⇒ Zieloni od lat w swoich programach podkreślają znaczenie różnorodności **kulturowej** i jej **pozytywny wpływ** na rozwój państwa i społeczeństwa.
 - ⇒ Partia specjalną uwagę kieruje także na **opiekę nad osobami, które poszukują azylu** lub uciekają przed prześladowaniami i postuluje jak największą otwartość na te grupy. Związane jest to z ogólnie bardzo podkreślaną przez Zielonych ideą konieczności ochrony praw człowieka oraz wspierania przemian demokratycznych w krajach trzecich.

SPD

Integracja

- Integracja ma przede wszystkim miejsce w strukturach lokalnych, dlatego powinny one uzyskiwać wsparcie.
- „*Niemcy żyją ze swojej różnorodności*”.
- Akceptacja podwójnego obywatelstwa. Zniesienie konieczności wybierania obywatelstwa.
- Młodzi ludzie z zagranicy, którzy zdobędą świadectwo ukończenia uczelni lub porównywalne, powinni mieć możliwość podejmowania pracy.
- Prawo wyborcze w wyborach komunalnych od piątego roku pobytu w danym miejscu.
- Zwiększenie liczby osób z korzeniami migracyjnymi w służbie publicznej.

Edukacja

- Uznawanie zagranicznych dyplomów.
- Wsparcie językowe w przedszkolach.

Imigracja

- Likwidacja obowiązku pozostawania jedynie w jednym landzie dla osób ubiegających się o azyl.
- Zniesienie aresztu tymczasowego na lotnisku dla osób ubiegających się o azyl.
- Udział w kursach integracyjnych dla ubiegających się o azyl.
- Ułatwienia w dostępie do rynku pracy dla osób ubiegających się o azyl.
 - ⇒ Partia w odniesieniu do polityki wobec migrantów prezentuje dość **liberalne spojrzenie**. Może ono budzić wątpliwości w niektórych grupach wyborców tej partii, którzy obawiają się konkurencji migrantów na rynku pracy i w systemie opieki socjalnej.

Lewica

Integracja

- Brak konieczności zrzekania się drugiego obywatelstwa. Wprowadzenie wielokrotnego obywatelstwa.
- Nadawanie obywatelstwa niezależnie od sytuacji ekonomicznej.
- Prawo wyborcze dla migrantów na szczeblu federalnym, landowym i komunalnym.
- Poprawa i poszerzenie dostępności kursów integracyjnych i językowych opierających się na zasadzie dowolności.
- Likwidacja testów języka niemieckiego przy wjeździe do Niemiec małżonków migrantów.

Edukacja

- Uznawanie zagranicznych kwalifikacji.

Imigracja

- Prawo do pobytu nie może zależeć od statusu rodzinnego lub od sytuacji społecznej lub znajomości języka niemieckiego.
- Zniesienie wiz.¹
- Prawo do pracy oraz dostępu do opieki medycznej dla osób ubiegających się o azyl.
- Likwidacja FRONTEX-u.
- Likwidacja obowiązku pozostawania jedynie w jednym landzie dla osób ubiegających się o azyl.
- Zniesienie aresztu tymczasowego na lotnisku dla osób ubiegających się o azyl.

¹ Więcej na ten temat w części: Stanowisko wobec znoszenia wiz.

- ⇒ Partia prezentuje **bardzo liberalne podejście do polityki migracyjnej i integracyjnej**, co podobnie jak w przypadku SPD może budzić opór części lewicowego elektoratu.

3.3. Stanowisko wobec znoszenia wiz

Temat ewentualnego zniesienia lub wprowadzenia ułatwień w reżimie wizowym przez Unię Europejską dla wybranych krajów jest w Niemczech od lat kontrowersyjny, niezależnie od opcji politycznej. Na taką reformę zgodzić muszą się wszystkie państwa członkowskie UE, stąd stanowisko Niemiec – dotąd niechętne – ma kluczowe znaczenie. Dyskutowane są możliwości liberalizacji wiz ze strony UE dla takich krajów, jak: Turcja, Kosowo, państwa Partnerstwa Wschodniego, południowi sąsiedzi UE i Rosja. Do tematu od lat podchodzi się z jednej strony jako do jednego wspólnego zagadnienia – czy należy znosić wizy – bez uwzględniania państw, jakich miałyby to dotyczyć. Z drugiej strony rozważa się poszczególne przypadki krajów.

Generalnie **postulat zniesienia wiz przez UE napotyka na opór ze strony Ministerstwa Spraw Wewnętrznych**, które obawia się niekontrolowanego napływu osób z krajów, których obywatele będą mogli swobodniej przyjeżdżać do UE. Urzędnicy widzą w tym zwłaszcza możliwość wzrostu przestępczości i nielegalnego zatrudnienia. Taka postawa zgodna jest z **obawami większości społeczeństwa niemieckiego, które napływ migrantów kojarzy z większą konkurencją na rynku pracy i świadczeń socjalnych oraz koniecznością ponoszenia kosztów przez niemieckiego podatnika**. Taki punkt widzenia bliski jest szerszym grupom społecznym, zwłaszcza gorzej wykształconym, środowiskom, dla których szczególnie istotna jest możliwość korzystania z osiągnięć państwa socjalnego oraz konserwatywnym, ogólnie niechętnym imigracji. Znacząca część tych obywateli to wyborcy dwóch największych partii: CDU/CSU oraz SPD, które to partie kierują swój program wyborczy właśnie do szerokich warstw, znacznie wychodzących poza elity.

Za zniesieniem wiz opowiada się generalnie Ministerstwo Spraw Zagranicznych (obecnie obsadzone przez FDP). Uważa bowiem, że **swoboda w podróżowaniu do krajów UE stanowić może skuteczne narzędzie wspierające demokratyzację krajów**, które reforma miałaby objąć. Łatwiejsza możliwość odwiedzenia państw, w których panuje porządek prawa i respektowane są wolności obywatelskie, otworzyłaby obywateli państw dalekich od standardów demokracji na zasady praworządności. **Takie stanowisko popiera część niemieckich elit**, świadoma wyzwań, jakie niesie konieczność promowania demokracji poza granicami UE. Są to w dużej mierze wyborcy FDP i Zielonych. Zdecydowanymi adwokatami ułatwień w podróżowaniu są przedstawiciele biznesu, którzy prowadzą konkretne szacunki kosztów, jakie muszą ponosić na skutek istnienia obowiązku wizowego.

Brak wspólnej wizji powoduje, że Niemcy na forum unijnym nie zgadzają się na zniesienie wiz – niezależnie od kraju, jakiego miałyby dotyczyć. Także **same partie wewnątrz są w tej kwestii podzielone**.

O wizach w swoich programach wspominają: Zieloni, FDP, CDU/CSU, SPD i Lewica. Partie osadzają temat liberalizacji wiz jednak w bardzo różnych kontekstach. Przykładowo, Zieloni postrzegają ją jako środek do demokratyzacji, a FDP widzi w zniesieniu wiz naturalną konsekwencję niemieckiej otwartości.

Różne jest także podejście do pytania, wobec jakich krajów należy wprowadzić reformę. Programy Zielonych i FDP wymieniają grupę państw, które złagodzenie reżimu wizowego miałyby objąć. Lewica pozostaje na bardzo ogólnym poziomie planowania. W tekstach SPD i CDU/CSU kwestia wiz pojawia się jako jeden z elementów polityki wobec konkretnego państwa – Rosji.

Charakterystyczne jest, że temat wiz profiluje mniejsze partie (FDP, Zieloni), które jasno formułują postulaty wobec tej polityki. Duże partie wspominają to zagadnienie bardziej przy okazji innych kwestii. Wynika to ze wspomnianych różnic w elektoracie, do którego kierują swe wyborcze hasła. FDP i Zieloni zwracają się do lepiej wykształconych wyborców, wymagających ambitnych rozwiązań w kontekście globalnym. CDU/CSU oraz SPD starają się tymczasem studzić obawy szerokich grup społeczeństwa.

Zieloni

„Liberalizacja europejskiej i niemieckiej polityki wizowej jest decydującym rozwiązaniem na rzecz reform i przemian społecznych poza Unią Europejską. Dlatego opowiadamy się także w krajach na wschód od UE za dalszym wsparciem demokratycznych starań na rzecz reform i chcemy, aby Niemcy silnie optowały w ramach UE za generalnym sprawdzeniem obowiązku wizowego poszczególnych krajów i szczególnie przyczyniały się do tego, aby obowiązek wizowy został zniesiony dla ludzi z krajów Partnerstwa Wschodniego, Rosji, Kosowa i Turcji.”

- ⇒ Sformułowane zostały konkretne postulaty dotyczące polityki wizowej.
- ⇒ Fragment ten osadza proces liberalizacji wiz w kontekście wyzwań, jakie Unię Europejską czekają w najbliższym czasie w polityce wobec jej sąsiadów.
- ⇒ Zieloni wspominają konieczność wspierania przez UE procesów demokratyzacyjnych w południowym i wschodnim sąsiedztwie. Elementem tego wsparcia jest, w ich opinii, zniesienie wiz dla obywateli tych krajów. Program wspomina je ogólnie – jako dwa regiony, ale następnie także wylicza jako konkretne państwa: Partnerstwa Wschodniego, Rosję, Kosowo i Turcję.
- ⇒ Program nie poprzestaje na stwierdzeniu, że zadanie to należy do Unii Europejskiej, lecz wskazuje Niemcy jako kraj, który ma się za tym jasno opowiadać. W dotychczasowej polityce niemieckiej było odwrotnie.

FDP

„Niemcy żyją dzięki swojej otwartości i zsieciowaniu. Powinno to także mieć odzwierciedlenie w nowoczesnej polityce wizowej. Opowiadamy się za zniesieniem wiz dla Rosji, Turcji oraz wschodnich i południowych sąsiadów UE, jak tylko te spełnią odpowiednie wymogi.”

- ⇒ Partia odnosi się do polityki wizowej w kontekście otwartości, która jest istotna dla Niemiec, postrzega ułatwienia w otrzymywaniu wiz jako naturalną konsekwencję otwartości Niemiec. Jest to hasło, które w wielu niemieckich kręgach budzić może obecnie sprzeciw. Podczas gdy liberałowie tradycyjnie dostrzegają profity w fackie przyjazdu do Niemiec ludzi z innych państw, coraz głośniejsze są postulaty mówiące, że stanowi to dla Niemiec zagrożenie – zarówno z powodów socjalnych, jak i tożsamości. Partia zakłada, że jej wyborcom takie obawy są obce.
- ⇒ Taka generalna otwartość powoduje, że liberałowie postulują zniesienie wiz (a nie jedynie ułatwienia w ich otrzymywaniu), wymieniając na równi wszystkich

sąsiadów UE, wobec których dyskusja na ten temat się toczy. Jednocześnie partia podkreśla, że może ono być możliwe jedynie w momencie, kiedy dane państwa **spełnią odpowiednie wymogi**. W ten sposób, postulując reformy na rzecz ruchu bezwizowego, częściowo się zabezpiecza, wskazując konieczność ruchu po stronie samych zainteresowanych krajów. Takie podejście pozwoli jej, w wypadku dojścia do władzy i problemów w przeforsowaniu swojego nastawionego na otwarcie stanowiska, tłumaczyć ewentualną zwłokę brakiem postępów w państwach sąsiedzkich UE. Jest to jednak także wyraz realizmu. Wszystkie kraje, których obywatelom UE znosiła w swojej historii wizy, musiały spełnić wiele wymogów. Liberałowie pokazują, że są tego doskonale świadomi.

Lewica

„Lewica żąda szeroko zakrojonej liberalizacji wiz lub możliwego zniesienia obowiązku wizowego. Postulujemy otwarte granice dla wszystkich.”

- ⇒ Lewica także wiąże zniesienie wiz z **tematem otwartości**, jednak w innym kontekście niż FDP.
- ⇒ Fragment ten został **wpleciony w obszerniejsze części dotyczące polityki migracyjnej**. Cały rozdział postuluje większą otwartość, odejście od polityki stawiania warunków dotyczących uzyskiwania obywatelstwa, pracy, prawa wyborczego i innych przywilejów dla cudzoziemców osiedlających się lub już mieszkających w Niemczech. **W przypadku lewicy takie podejście do tematu migrantów może zaskakiwać, gdyż generalnie swoje hasła partia kieruje do warstw społecznych przywiązanych do korzystania z dóbr państwa socjalnego.** Cudzoziemców osiedlających się w ich kraju mogą więc oni kojarzyć z zagrożeniem i związanymi z ich pobytem i integracją kosztami. Partia tymczasem wyraźnie stawia na otwartość.
- ⇒ W kwestii wiz **jednoznacznie opowiada się za ich zniesieniem, nie podając warunków**. Stwierdza, że **powinno ono obejmować wszystkich**, dlatego nie wymienia żadnych konkretnych krajów.

CDU/CSU

„Opowiadamy się za rozbudowaniem rejestru wjazdów i wyjazdów, obejmującego UE, który utrudni niekontrolowany wjazd do Niemiec. Chcemy sprawdzić możliwość wprowadzenia elektronicznego procesu uzyskiwania wiz jako środka wyrównującego złagodzenie prawa wizowego.”²

- ⇒ Program zagadnienie wprowadzenia ułatwień w uzyskiwaniu wiz **łączy z tematem bezpieczeństwa** – wspomina o tym we fragmencie poświęconym walce z przestępczością transgraniczną. Takie sformułowanie wskazuje, że jeśli partia nawet nie popiera lub nie sprzeciwia się ułatwieniom wizowym – program nie formułuje tu jasnej deklaracji, to się z nimi liczy.
- ⇒ W celu zapewnienia obywatelom odpowiedniego bezpieczeństwa postuluje wobec tego **elektroniczny system uzyskiwania wiz**.

² CDU/CSU, *Gemeinsam erfolgreich für Deutschland*, s. 117. Akapit zatytułowany: *Zwalczać przestępczość transgraniczną*.

CDU/CSU i SPD

Drugi fragment poświęcony wizom w programie CDU/CSU brzmi natomiast bardzo podobnie jak zdanie z programu SPD. Oba odnoszą się do tematu liberalizacji wiz dla obywateli Rosji.

CDU/CSU: „*Dążymy do dalszej liberalizacji regulacji wizowych dla przedsiębiorców, naukowców i studentów*”.

SPD: „*Dążymy we wzajemnym interesie do osiągnięcia postępów w kierunku liberalizacji wiz*”.

- ⇒ Oba odniesienia są bardzo krótkie i stanowią **jedno z kilku zdań poświęconych w obu programach Rosji**. Dostrzegalne są jednak między nimi także różnice.
- ⇒ W tekście CDU/CSU liberalizacja wiz wymieniana jest obok innych działań, jakie **partia chciałaby podjąć w kontaktach z Rosją**, takich jak: pogłębienie współpracy społeczeństwa obywatelskiego, wzmocnienie kooperacji w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa czy współpracy w regionie Morza Bałtyckiego. Ułatwienia w pozyskiwaniu wiz, o jakich mowa, dotyczyć mają, według tego postulatu, jedynie konkretnych grup obywateli. Są to w całej dyskusji o liberalizacji wiz najczęściej wymieniane grupy, które, niezależnie od kraju, w pierwszej kolejności powinny cieszyć się wolnością podróżowania, gdyż przyczyniają się z jednej strony do pogłębiania relacji między UE a swoimi krajami, z drugiej – jako elity tych państw, są nadzieją na ich demokratyzację. Jednocześnie ich pobyt w Unii Europejskiej najrzadziej wiąże się ze wspomnianymi obawami, jakie mają europejskie społeczeństwa wobec imigrantów. Wręcz odwrotnie, może przyczyniać się do odniesienia korzyści przez państwo goszczące, jakie niosą ze sobą wizyty biznesowe czy naukowe. CDU/CSU nie wspomina natomiast o zniesieniu wiz dla szerszych kręgów lub innych państw.
- ⇒ W programie SPD zdanie dotyczące wiz pada w akapicie opisującym konieczność **rozwoju kontaktów ze strategicznymi partnerami, w tym z Rosją**. Krótkie sformułowanie na temat wiz pada tuż po postulatcie opartym na łączeniu relacji gospodarczych i społecznych w program modernizacji. **Zdanie nie wskazuje ani co konkretnie partia planuje w tej dziedzinie, ani nie sugeruje, czy Rosjanie mają być jedynym społeczeństwem, które ułatwienia wizowe miałyby objąć.**
- ⇒ Te skromne odniesienia obu dużych partii do kwestii liberalizacji wiz pokazują, że obie unikają tego tematu. Powodem takiej postawy są wspomniane obawy niemieckiego społeczeństwa. W trakcie debat przed kampanią wyborczą czy w swoich działaniach zagranicznych przedstawiciele obu ugrupowań zajmowali stanowisko wobec tego zagadnienia. Świadomi, że nie zdobędą, podnosząc je, głosów wyborców, celowo zaniechali szerszej refleksji na czas przedwyborczy.

4. Wizja kształtu Unii Europejskiej

Temat przyszłości Unii Europejskiej, na skutek problemów finansowych niektórych państw UE i konieczności udzielania im pomocy, zdecydowanie **nabrał w Niemczech w ostatnich latach znaczenia**. W wielu sprawach wypowiadać się musiał Bundestag, upoważniając rząd do działania na arenie europejskiej. Istotną rolę odgrywał też Federalny Trybunał

Konstytucyjny, odnoszący się do wprowadzanych na arenie europejskiej reform, które, według zgłaszanych skarg, ograniczać mogły niemiecką suwerenność. Kolejne pakiety pomocowe, udzielane krajom w kłopotach ekonomicznych, angażowały nie tylko rząd, ale i posłów do Bundestagu, co nadawało debacie na ten temat szerszego, publicznego znaczenia. Głosowania te pokazały, że **główne niemieckie partie polityczne nie są zasadniczo podzielone w kwestii przyszłości Unii Europejskiej**. CDU/CSU, SPD, FDP i Zieloni wielokrotnie w kończącej się kadencji stawali podczas głosowań na tej samej pozycji. Różnice występują więc głównie na poziomie rozłożenia akcentów.

Zwiększone zainteresowanie i waga tematyki europejskiej jest widoczna głównie w programach wyborczych, które poświęcają jej więcej miejsca niż przy poprzednich wyborach. Jednocześnie sama debata przedwyborcza nie koncentrowała się na tematach europejskich. Dwie główne partie były bowiem świadome, że w wielu przypadkach ich stanowiska nie różnią się na tyle, aby móc podkreślać odmiennność stanowisk. Socjaldemokraci, popierający w głosowaniach stanowisko rządu oraz w okresie Wielkiej Koalicji (2005–2009) współkształtujący pierwsze działania w polityce europejskiej tuż po rozpoczęciu się kryzysu, nie mogli także bezpośrednio krytykować obecnej koalicji. Ponadto Niemcy są świadomi, że obecna sytuacja przynosi ich krajowi profity. Wobec dobrej pozycji gospodarczej, nieodczuwania kryzysu przez obywateli oraz niskiego bezrobocia nie ma miejsca na polaryzację nastrojów wyborców. Rząd rozgrywa tę sytuację na swoją korzyść, wskazując, że to jego działania zapewniły Niemcom stabilność w niestabilnych czasach. Opozycja zaś zdaje sobie sprawę, że przy generalnym zadowoleniu społeczeństwa z sytuacji gospodarczej nie zdobędzie punktów nadmierną krytyką dotychczasowej polityki w tym zakresie.

Dyskusja na temat przyszłości UE i postawy Niemiec wobec kłopotów finansowych krajów Południa pojawiła się w przedwyborczych debatach w sierpniu, kiedy to minister finansów Wolfgang Schäuble (CDU) przyznał, że konieczne będzie przyjęcie kolejnego pakietu pomocowego dla Grecji. Opozycja wykorzystała ten moment na krytykę rządu za ukrywanie kosztów kryzysu dla Niemiec. Fakt, że jako partia w Bundestagu popierała do tej pory kolejne decyzje CDU/CSU–FDP, spowodował, że ostatecznie socjaldemokraci nie kontynuowali tego wątku.

Partie są zgodne, że reformy, jakie należy wprowadzić, nie tyle mają jedynie zmienić kształt Unii Europejskiej, ale także odnieść się do powszechnego deficytu demokracji.

Poniżej przedstawione są wybrane zagadnienia prezentowane w programach wyborczych.

Unia bankowa

Niektóre decyzje dotyczące unii bankowej zostały już przez Bundestag podjęte prawie jednogłośnie. W grudniu 2012 roku CDU/CSU, FDP, SPD i Zieloni zagłosowały za umiejscowieniem organu nadzorczego przy Europejskim Banku Centralnym – zgodnie z decyzją Rady oraz poparły postulat, aby organ ten objął swoją kontrolą duże, międzynarodowe banki. Banki landowe oraz mniejsze prywatne banki mają być zaś nadzorowane przez organy narodowe, a w ten sposób chronione przed wpływami Brukseli. W swych programach wyborczych partie te podtrzymują tę pozycję.

CDU/CSU

- za nadzorem nad bankami ze strony Europejskiego Banku Centralnego. Nadzór ma dotyczyć dużych, wpływowych banków;
- przeciw europejskiemu systemowi zabezpieczenia depozytu;
- żądanie uregulowania systemu kontrolowanej likwidacji banków bez wskazania, jak ten system miałby wyglądać. Minister finansów Niemiec z partii CDU/CSU Wolfgang Schäuble nie zgadza się na propozycję przyniesienia kompetencji za proces likwidacji banków na poziom unijny. Według niego UE nie posiada ku temu kompetencji prawnych. W konsekwencji potrzebna byłaby zmiana traktatowa, aby rozszerzyć kompetencje unijne, co oznaczałoby długi proces. W zamian Schäuble postuluje sieć narodowych instytucji, a jako drugi krok – utworzenie wspólnego funduszu.

SPD

- za nadzorem nad dużymi bankami na szczeblu unijnym, w rękach Europejskiego Banku Centralnego; ECB musi jednak oddzielić politykę pieniężną od funkcji nadzoru. W przyszłości w kompetencjach nadzoru ECB ma zastąpić nowa instytucja unijna. ECB ma szczególnie intensywnie kontrolować banki zajmujące się ryzykownymi transakcjami pieniężnymi;
- postulat utworzenia uregulowanego systemu likwidacji banków w przypadku ich bankructwa na poziomie UE. Ma powstać fundusz restrukturyzacji, sfinansowany przez banki i gwarantujący restrukturyzację banków w danej sytuacji.

FDP

- za nadzorem nad dużymi bankami przez Europejski Bank Centralny; funkcja nadzoru i zwykle funkcje banku centralnego muszą zostać wyodrębnione;
- przeciw „Unii długów”, za „Unią Stabilności”;
- sprzeciw wobec odpowiedzialności Niemiec za długi innych państw Unii Europejskiej; każde państwo jest odpowiedzialne za własne działania, których skutkiem może być zadłużenie.

Zieloni

- za powstaniem nadzoru nad bankami przez „instytucję europejską”;
- żądanie wspólnych mechanizmów w przypadku likwidacji banku;
- za ograniczeniem długów bankowych. Partia argumentuje, że jeżeli każdy bank musiałby oddać 3% swojego bilansu jako kapitał własny, to ryzykowne transakcje nie będą możliwe;
- łączenie tematu walki z kryzysem finansowym ze zrównoważonym rozwojem i z aspektami ekologicznymi.

Lewica

- za zmianą prywatnych banków na publiczne banki pod kontrolą demokratyczną;
- sprzeciw wobec pomysłu nadzoru nad bankami przez Europejski Bank Centralny, ponieważ EBC nie jest instytucją demokratyczną;

- nieodrzuć waluty euro, ale postulat restrukturyzacji całego systemu finansowego i gospodarczego UE;
- za zniesieniem paktu fiskalnego.

CDU/CSU, Zieloni, SPD, Lewica – za podatkiem od transakcji podatkowych.

CDU i FDP – przeciw **uwspólnotowieniu długów** (np. w formie eurobonds), aby niemiecki podatnik nie musiał ponosić odpowiedzialności finansowej za kłopoty ekonomiczne innych krajów.

SPD – **brak sprzeciwu wobec uwspólnotowienia długów** (w programie wyborczym, w wypowiedziach polityków nie jest to już jasne).

Zieloni – za **uwspólnotowieniem długów (eurobonds)**, które miałyby długofalowo prowadzić do ich redukcji.

CDU/CSU i FDP – za niezależnością Europejskiego Banku Centralnego (FDP także za prawem weta dla państw narodowych w tym organie).

SPD i Zieloni – za **ustanowieniem rządu gospodarczego dla strefy euro**, kontrolowanego przez Parlament Europejski, co zapewniałoby odpowiednią legitymizację podejmowanych działań.

Wzrost versus oszczędzanie

CDU/CSU oraz FDP – podkreślanie konieczności **wzmocnienia konkurencyjności w strefie euro**, bo tylko to zapewni wzrost gospodarczy. Dlatego postulują **wzmocnioną koordynację gospodarczą na poziomie europejskim**.

CDU/CSU – postuluje **stworzenie „Paktu Konkurencyjności”**, w którym państwa członkowskie i Komisja Europejska porozumieją się na temat konkretnych standardów i inwestycji w przyszłe technologie oraz badania.

SPD i Zieloni – krytyka rządu za wymaganie drastycznych oszczędności, postulują **stymulowanie wzrostu oraz zwracanie uwagi na społeczny wymiar integracji europejskiej**; podkreślanie wagi europejskiej solidarności i sprawiedliwości, **wzywanie do Unii Socjalnej**; postulowanie utworzenia Europejskiego Paktu Podatkowego, który stworzyłby podstawy dochodów; postulaty walki z bezrobociem wśród młodych.

SPD – postuluje utworzenie Europejskiego Funduszu na rzecz Inwestycji (European Investment and Construction Fund), finansowanego z dochodów z podatku od transakcji, zrestrukturyzowanych funduszy strukturalnych oraz zmienionego dotychczasowego podobnego Funduszu. Miałby on stymulować inwestycje w edukację, infrastrukturę i zatrudnienie młodych.

Zieloni – podobnie jak przy poprzedniej kampanii, choć już nie w takim natężeniu, promują koncepcję „Green New Deal” jako planu umożliwiającego wzrost europejskiej konkurencyjności.

Lewica – postulat **utworzenia w odpowiedzi na kryzys gospodarczy Unii Socjalnej**; wprowadzenie **wspólnych europejskich podatków**: od majątku (powyżej 1 mln euro), od

dochodu przy zarobkach powyżej 1 mln euro oraz od transakcji bankowych; postulat walki z „rajami podatkowymi”.

Unijne instytucje i reformy traktatowe

Wszystkie partie popierają zachodzące zmiany w prowadzeniu kampanii wyborczej do Parlamentu Europejskiego na rzecz jej większej personalizacji. Istnieje zgoda, że każda partia europejska wskaże swojego kandydata na przewodniczącego Komisji Europejskiej i zaprezentuje swoją wizję Europy szerokiej opinii publicznej.

CDU/CSU – brak szerszej wizji instytucjonalnej UE w programie, politycy wypowiadają się jednak **przeciwko zwiększeniu kompetencji Komisji Europejskiej** a za wzmocnieniem państw narodowych; Angela Merkel sprzeciwia się bezpośredniemu wyborowi przewodniczącego KE przez obywateli UE, mimo że postulat taki widnieje w partyjnej decyzji.

SPD, FDP, Zieloni – postulat **wzmocnienia Parlamentu Europejskiego i przyznania mu inicjatywy ustawodawczej**.

SPD i FDP – postulat **transformacji Rady UE w drugą izbę parlamentu**, reprezentującą interesy narodowe; miałyby ona być równorzędna ze wzmocnionym Parlamentem Europejskim, posiadającym z nią takie same prawa w procedurze ustawodawczej, w tym **inicjatywę ustawodawczą** (obecnie posiadaną jedynie przez Komisję Europejską).

SPD i FDP – **poparcie dla zwołania Konwentu**, który podjąłby racę nad reformami instytucjonalnymi, z podkreśleniem konieczności wcześniejszego wyczerpania istniejących możliwości dawanych przez traktaty.

Zieloni – **za zwołaniem Konwentu**, który odzwierciedlałby obraz europejskiego społeczeństwa i angażował różne strony w debacie.

CDU/CSU – brak odniesień do kwestii powołania Konwentu w programie wyborczym; wypowiedzi polityków sugerują, że partia stoi na pozycji bliskiej postulatowi SPD i FDP.

5. Polityka energetyczna

Tematyka energetyczna w ostatnich latach stała się w Niemczech bardzo istotnym zagadnieniem w związku z „Energiewende” – polityką stopniowego odchodzenia od konwencjonalnych źródeł energii w stronę źródeł odnawialnych. Temat ten był zawsze domeną partii Zielonych. W czasach rządu SPD – Zieloni (1998–2005) postanowiono o zamknięciu elektrowni atomowych. Decyzję tę uchylił późniejszy rząd CDU – FDP (u władzy od 2009 roku). Po katastrofie w Fukusimie, w czerwcu 2011 roku, rząd Angeli Merkel postanowił jednak ponownie o odejściu od energii jądrowej do 2022 roku.

Jako ideę niemieckie społeczeństwo popiera „Energiewende”. Jednak sprzeciw budzą znacznie rosnące ceny energii. Kontrowersyjne jest także samodzielne działanie Niemiec, bez uwzględniania planów w dziedzinie europejskiej polityki energetycznej.

Ze względu na wielowątkowość tego tematu partie wymieniają politykę energetyczną wielokrotnie i w różnych miejscach programów wyborczych. „Energiewende” stanowi główny punkt tych rozważań. Kwestia ta obejmuje różne wyzwania, jak np.: transport energii z północnych do południowych Niemiec, magazynowanie energii ze źródeł odnawialnych,

koszty zmian systemu energetycznego, budowa nowych elektrowni węglowych w okresie przejściowym, niepewność dla inwestorów, spory prawne z przedsiębiorstwami produkującymi energię atomową/konwencjonalną.

CDU/CSU

Wybór głównych tez fragmentów:

- „*Energiewende* jest jednym z największych wyzwań naszego kraju.”
- Chęć tworzenia **lokalnego zaopatrzenia w energię**, w celu zagwarantowania miejsca pracy i energii w przystępnej cenie zarówno dla obywateli, jak i dla przemysłu.
- Połączenie aspektu zrównoważonego rozwoju z dobrobytem. Żądanie zrównoważonego rozwoju na całym świecie: wydajna produkcja nieszkodliwa dla środowiska, stabilny sektor finansów i wysokie standardy społeczne.
- „Energiewende” jest kosztowna. Bezpieczeństwo planowania jest podstawą budowy nowych parków energetycznych na morzu oraz nowoczesnych elektrowni. Konsumenci i przedsiębiorcy potrzebują jasności na temat cen energii. **Gotowość do wspierania przemysłu opierającego się na zużyciu energii**, aby był konkurencyjny na międzynarodowym rynku.
- Dywersyfikacja źródeł energetycznych stabilizuje zaopatrzenie w energię i prowadzi do niższych cen. Należy stworzyć pewne warunki prawne, aby zachęcać do inwestycji.
- Ważnym wyzwaniem w ramach „Energiewende” jest zagwarantowanie transportu energii z północnych do południowych Niemiec.
- Postulat budowania w ramach regionalnych sieci tzw. **inteligentnych sieci**, które zagwarantują wykorzystanie energii, kiedy w sieci jest dostępna duża jej ilość.
- Wyzwaniem jest także **magazynowanie energii ze źródeł odnawialnych**. Należy więc wspierać badania i rozwój technologii umożliwiających magazynowanie.
- W drodze do „Energiewende” niezbędna jest **budowa nowych, nowoczesnych elektrowni węglowych i gazowych**, aby zagwarantować stabilne zapatrzenie w energię.
- Opowiedzenie się **przeciw pozyskiwaniu gazu łupkowego**, jeżeli nie można zagwarantować, że ta technologia jest nieszkodliwa dla środowiska.
- **Plan redukcji zużycia energii do 2020 roku o 20%, a prądu o minimum 10% w budynkach**. Zapowiedź wspierania inwestycji ograniczających zużycie energii.
- Opowiedzenie się **za europejskim rynkiem energetycznym**, za ścisłymi ustaleniami i rozbudową sieci przesyłowej. W ten sposób każdy kraj będzie mógł produkować tę energię, która jest dostępna na danym obszarze.
- Postulat **podwyższenia bezpieczeństwa elektrowni atomowych w innych krajach**.
- Temat energii dotyczy również transportu. Postuluje się wspieranie rozwoju alternatywnych pojazdów, takich jak **samochody z napędem elektrycznym**. Do roku 2020 milion tych samochodów ma jeździć na niemieckich drogach.
 - ⇒ Jako partia rządząca CDU/CSU **zapowiada kontynuację dotychczasowych działań**, podkreślając, że decyzje, jakie podjął rząd, idą w słusznym kierunku.

- ⇒ Typowe dla tej partii są **odniesienia do przemysłu i zapewnienia o wspieraniu przedsiębiorców**. To oni stanowią istotną grupę elektoratu partii. Trzy czwarte ludzi biznesu skupionych w Radzie Gospodarczej CDU (12 tysięcy przedsiębiorców, osób wolnych zawodów i na stanowiskach kierowniczych) popiera politykę obecnego rządu w sprawie energii.

FDP

Wybór głównych tez fragmentów:

- Podkreślenie konieczności **rynkowego podejścia do „Energiewende”**. Obok ochrony środowiska ważne są także: konkurencyjność, zaopatrzenie w energię i wysokość cen energii.
- **Cenę za energię ma określać docelowo rynek, a nie państwo**. To z rynku mają iść także zachęty dla efektywności energetycznej.
- **Wydobycie gazu łupkowego jest szansą, ale wprowadzone może być jedynie przy poparciu społecznym i zachowaniu wysokich norm bezpieczeństwa**.
- **Możliwość czerpania energii ze źródeł odnawialnych powinna być przyspieszona**. Pełne ich wykorzystanie musi być zagwarantowane, gdy w Niemczech wyłączona zostanie ostatnia elektrownie jądrowa.
- **Opowiedzenie się za europejskim rynkiem energii ze źródeł odnawialnych oraz wprowadzeniu obowiązkowego udziału w nim alternatywnych źródeł energii**.
- **Najważniejszym celem jest ograniczenie kosztów „Energiewende”**.
- **Chęć wspierania „inteligentnych sieci” oraz badań nad możliwościami magazynowania energii**.
- **Opowiedzenie się za lokalizacją odpowiedzialności za politykę energetyczną w ministerstwie gospodarki**.
 - ⇒ Partia, jako ugrupowanie liberalne, bardzo wyraźnie **opowiada się za rynkowym podejściem do polityki energetycznej**, a przeciwstawia regulowaniu rynku energetycznego przez państwo.
 - ⇒ Charakterystyczny jest postulat **umiejscowienia odpowiedzialności za politykę energetyczną jedynie w Ministerstwie Gospodarki**. To właśnie tym resortem kieruje obecnie FDP. Jednak kompetencje w polityce energetycznej posiadają jeszcze ministerstwa: Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Reaktorów Atomowych oraz Spraw Zagranicznych. Dla liberałów najbliższe jest jednak stanowisko wobec przyszłości energetyki, prezentowane przez lobby gospodarcze. W ewentualnym przyszłym rządzie partia chciałaby więc mieć większy wpływ na tę politykę.
 - ⇒ W artykule napisanym przez dwóch partyjnych liderów (P. Rösler, R. Brüderle) politycy dystansują się od założeń wypracowanych przez ich rząd i postulują nowy start dla „Energiewende”. To redukcja dwutlenku węgla ma stać na pierwszym planie przyszłych reform. Rozwój energii odnawialnych ma być spowolniony, co oznacza dla części komentatorów powrót do atomu. Takimi hasłami obaj politycy zaprzeczają także linii swojej partii.

SPD

Wybór głównych tez fragmentów:

- Kluczowa jest **wydajność energetyczna** oraz zagwarantowanie **niskich cen za energię**.
- „Energiewende“ jest dużą szansą. Proces ten jest obserwowany przez inne kraje w Europie i w świecie.
- Podczas okresu przejściowego (do momentu, kiedy źródła odnawialne mogą zaopatrywać w energię całe Niemcy) **konieczna jest energia ze źródeł konwencjonalnych – nie należy ich zamykać już teraz**.
- Chęć **wspierania remontów domów, przyczyniających się do oszczędzania energii**.
- Oprócz aspektu konkurencyjności energii w przystępnej cenie podkreślenie konieczności **kooperacji między władzą federalną a władzami landów**, ze szczególnym naciskiem na struktury lokalne. W celu lepszej koordynacji stworzone ma zostać **nowe ministerstwo energii**. W tym ministerstwie ma powstać „niemiecka rada energii“, aby zapewnić współpracę między poszczególnymi władzami. Planuje się także założenie komitetu do spraw energetycznych.
- Powstanie „Masterplan” dla „Energiewende” – **program działań w polityce energetycznej**, wypracowany przez wszystkich zaangażowanych w tym obszarze aktorów.
- Zapewnienie o **wspieraniu doradztwa z zakresu pozyskiwania energii dla właścicieli domów i przedsiębiorców**.
- Wsparcie rozwoju „inteligentnych sieci”.
- W celu rozwoju europejskiej sieci elektrycznej należy **rozbudowywać połączenia z krajami sąsiednimi**.
- Należy **reaktywować europejski handel emisjami**. Ma on znowu być instrumentem pobudzającym inwestycje.
- **Opowiadanie się przeciw wydobywaniu gazu łupkowego, aż do momentu**, kiedy będzie ono całkowicie bezpieczne dla środowiska i ludzi.
 - ⇒ Porównując temat energii w programie CDU/CSU i SPD, nie da się zaobserwować dużych różnic. Obie partie chcą łączyć trzy aspekty polityki energetycznej, czyli konkurencyjność, bezpieczeństwo zaopatrzenia w energię i nieszkodliwość dla środowiska.
 - ⇒ SPD jako obecna opozycja wychodzi jednak z **nowymi propozycjami organizacyjnymi** (ministerstwo, rada, program), co ma pokazać chęć wniesienia nowej jakości w dotychczasową politykę.
 - ⇒ Partia w kilku miejscach wyrażnie kieruje postulaty do swojej grupy wyborców (niskie ceny za energię, wsparcie remontów domów).

Lewica

Wybór głównych tez fragmentów:

- Podkreślanie **wymiaru socjalnego i społecznego projektu „Energiewende”**. Krytyka faktu, że to przede wszystkim obywatele muszą płacić za zmianę, kiedy duże przedsiębiorstwa odnoszą profity.
- Żądanie, aby **zaopatrzenie w energię było w rękach publicznych** albo w rękach przedsiębiorstw pod warunkiem obowiązywania w nich demokratycznych struktur decyzyjnych.
- Żądanie **natychmiastowej rezygnacji z energii atomowej i wyłączenia elektrowni jądrowych**. Odejście od energii atomowej ma zostać zapisane w niemieckiej konstytucji.
- Opowiedzenie się **przeciw energii węglowej** ze względu na wysokie emisje.
- Wspieranie badań technologicznych w zakresie magazynowania energii.
- Postulat dostarczania każdemu gospodarstwu domowego **pewnej ilości energii za darmo**. Koszty zaopatrzenia w energię poza tą ilością mają być wyższe niż dzisiejsze ceny. Ma to stanowić zachętę do oszczędzania energii.
- Postulat **zakazania pozyskiwania gazu łupkowego**.
 - ⇒ **Partia wysuwa typowo lewicowe postulaty**, odnoszące się do większej kontroli państwa oraz mniejszych kosztów dla obywateli. Są one jednocześnie radykalnie ekologiczne (natychmiastowe zamknięcie elektrowni atomowych, całkowity zakaz wydobywania gazu łupkowego). Tymi postulatami stara się odebrać wyborców partii Zielonych.
 - ⇒ Radykalnie lewicowe jest też hasło, że **te przedsiębiorstwa, które korzystają z dużej ilości energii, mają też więcej płacić**.

Zieloni

Wybór głównych tez fragmentów:

- Krytyka przedsiębiorstw korzystających z dużej ilości energii, a nie biorących udziału w finansowaniu „Energiewende”, przez co społeczeństwo musi płacić za wyższe koszty energii.
- Polityka energetyczna ma leżeć w **kompetencjach Ministerstwa Środowiska**, które wtedy nazywałoby się Ministerstwem Środowiska i Energii.
- **Wspieranie nowych technologii**, aby magazynować energię ze źródeł odnawialnych i rozbudować inteligentne sieci.
- Konieczna jest **decentralizacja zaopatrzenia w energię**.
- **W okresie przejściowym należy korzystać z gazu**, ponieważ powoduje on wśród konwencjonalnych źródeł energii najmniej emisji.
- **Sprzeciw wobec pozyskiwania gazu łupkowego** ze względu na szkodliwość dla środowiska.
- **Zapowiedź prowadzenia negocjacji z państwami sąsiedzkimi na temat bezpieczeństwa ich elektrowni atomowych**.

- Do 2030 roku należy zakończyć korzystanie z produkcji energii opartej na węglu.
 - ⇒ Energia, ekologia, zrównoważony rozwój oraz odejście od energii jądrowej są **typowymi tematami Zielonych**. Przez wiele lat były to ich główne tematy. Decyzja obecnego rządu o odejściu od atomu sprawiła, że **jedno z tych głównych zagadnień przestało być przypisywane jedynie Zielonym**. Stąd obecnie nie prowadzą kampanii wyborczej w oparciu o postulat odejścia od energii jądrowej, ale w oparciu o wizję kształtowania „Energiewende”, którą ta partia zaproponowała już przy wejściu do rządu koalicyjnego z socjaldemokratami w 1998 roku.
 - ⇒ Fakt, że **rozdział o polityce energetycznej znajduje się na drugim miejscu w programie**, pokazuje znaczenie tego tematu (nadal) dla Zielonych.
 - ⇒ Opis tematu w programie Zielonych nadal jest bardzo szczegółowy, co pokazuje, że to jest typowy temat tej partii.

6. Polityka zagraniczna

6.1. Stosunki polsko-niemieckie

Generalnie temat Polski nie pojawia się prawie w ogóle w programach wyborczych. Jedynymi dwoma partiami (spośród analizowanych największych), które poświęcają Polsce konkretny akapit, są CDU/CSU (dwa miejsca) oraz FDP.

CDU/CSU

„Polska jest naszym najważniejszym partnerem pośród nowych krajów członkowskich UE. Chcemy pogłębiać nasze partnerstwo z Polską i wykorzystywać różnorodne sąsiedzkie relacje, aby rozbudowywać osobiste kontakty międzyludzkie i dalej rozwijać żywe stosunki gospodarcze. Temu celowi służy także współpraca Francji, Polski i Niemiec w ramach Trójkąta Weimarskiego.”

- ⇒ Fragment ten pojawia się **tuż po omówieniu planowanych reform w UE**. W ich kontekście wspomniany jest motor francusko-niemiecki.³ Akapit o Polsce wskazuje, że CDU/CSU dostrzega w niej ważnego partnera.
- ⇒ Warto zwrócić uwagę, że **podkreśla się nie tylko znaczenie Polski jako kraju UE** (w dziale dotyczącym reform unijnych), ale **wskazuje na różnorodność relacji polsko-niemieckich** – wymieniając zarówno kontakty międzyludzkie, jak i stosunki gospodarcze.
- ⇒ Jest to jednocześnie **jedyne miejsce w programie, w którym pojawia się wzmianka o Trójkącie Weimarskim**.

„Otwarte granice w Europie są stanowią korzyść dla wszystkich. Ale także przy otwartych granicach wewnętrznych należy zapewnić w Unii Europejskiej wewnętrzne bezpieczeństwo. Wraz z rozszerzeniem UE na Wschód wyzwania w tej dziedzinie wzrosły.” (...)

³ Więcej na ten temat w części: Znaczenie Francji dla Niemiec.

„Szczególnej uwagi wymaga zwalczanie rosnącej przestępczości w regionach przygranicznych z Polską i Czechami – przede wszystkim handel ludźmi i narkotykami oraz kradzieże pojazdów i inne. CDU i CSU chcą starać się o odpowiednie wyposażenie sił policyjnych na niemieckich granicach oraz pogłębienie współpracy policji federalnej oraz policji z landów przygranicznych, np. przez dalsze wspólne patrole policyjne i wspólne jednostki. Chcemy dalej wzmocniać transgraniczną współpracę policji. Chcemy przy tym nawiązywać do dotychczasowych sukcesów, zwłaszcza ze wspólnie z naszymi europejskimi sąsiadami stworzonymi centrami policyjnymi.”

- ⇒ Zapewnienie o **chęci zwalczania przestępczości transgranicznej na pograniczu polsko-niemieckim** jest istotną informacją. **Wdrożenie takich planów jest od dawna oczekiwane po obu stronach granicy.** Jak zaznacza cytowany fragment, pewne działania są już podejmowane i okazują się skuteczne. Na granicy polsko-niemieckiej działa Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Świecku.⁴ Zdecydowanie potrzebuje ono dalszego konkretnego wsparcia.
- ⇒ Ważne, że **wymieniane są plany wzmocnienia wyposażenia policji oraz współpracy jednostek federalnych z landowymi**, gdyż obecnie oba te aspekty oceniane są za niewystarczające i będące przyczyną zbyt niskiej wykrywalności przestępców po stronie niemieckiej.
- ⇒ Pewne **wątpliwości budzi natomiast sformułowanie o „rosnącej przestępczości w regionach przygranicznych” w odniesieniu do Polski.** Jak pokazują dane za rok 2012, w ostatnich miesiącach przestępczość w niemieckich przygranicznych regionach przylegających do Polski, po pewnym wzroście po wstąpieniu Polski do Strefy Schengen i otwarciu granic, zaczęła spadać.⁵
- ⇒ Zwrócenie uwagi na **konieczność walki z przygraniczną przestępczością jest jasnym ukłonem w stronę wyborców z tych terenów**, których problem bezpośrednio dotyczy. Z polskiej perspektywy **zapowiadane działania są jednak również istotne**, gdyż wspólne zwalczanie przestępczości na tym obszarze jest obecnie jednym z ważniejszych wyzwań w dwustronnych relacjach polsko-niemieckich. To właśnie sukcesy lub niepowodzenia w tej i jej podobnych dziedzinach tworzą atmosferę na międzyludzkiej płaszczyźnie stosunków polsko-niemieckich. Oba rządów powinno więc zależeć na szybkim i efektywnym rozwiązaniu istniejących problemów.

FDP

„Opowiadamy się za pogłębioną integracją we wspólnej polityce bezpieczeństwa i obrony (WPBiO) Unii Europejskiej. (...) Jednocześnie chcemy wzmocniać współpracę w kwestiach bezpieczeństwa w ramach Trójkąta Weimarskiego z Francją i Polską. Stany Zjednoczone i Kanada, ale i partnerzy dzielący wartości, tacy jak Japonia i Australia, pozostają naszymi naturalnymi sprzymierzeńcami w rozwiązywaniu problemów globalnych w kontekście międzynarodowym.”

⁴ Więcej: A. Łada, *Slogany czy konkrety? Ocena realizacji polsko-niemieckiego programu współpracy*, <http://www.isp.org.pl/uploads/pdf/1142285644.pdf>, s. 32 [dostęp: 3 września 2013 roku].

⁵ Więcej na www oraz w pracy: J. Kucharczyk, A. Łada, C. Ochmann, Ł. Wenerski, *Polityka i życie codzienne. Niemieckie spojrzenie na Polskę i Rosję*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013, s. 20–21.

- ⇒ Fragment osadzony jest w części poświęconej polityce bezpieczeństwa. To w jej kontekście pojawia się Trójkąt Weimarski (wymieniony w programie tylko w tym miejscu).
- ⇒ Program nie wspomina Polski jako partnera bilateralnego, lecz w szerszym międzynarodowym kontekście. Wymieniona jest jako jeden z kilku krajów, o których partia myśli, planując kształt polityki bezpieczeństwa.
- ⇒ Pojawienie się Polski w kontekście tej polityki wskazuje, że partia zauważa w Warszawie istotnego partnera, gdyż tradycyjnie kwestie bezpieczeństwa należą do prestiżowych i wymagających dużego zaufania i głębokiego porozumienia oraz nakładów finansowych.

6.2. Znaczenie Francji dla Niemiec

Jeżeli już partie wspominają w swoich programach Francję, robią to w odniesieniu do bardzo różnych tematów, co pokazuje, że relacje niemiecko-francuskie funkcjonują na różnych szczeblach i w różnych zakresach. Francja występuje w nich jako partner (niemiecko-francuski motor integracji europejskiej, Trójkąt Weimarski, kraj, z którym wspólnie chce się zwalczać oszustwa podatkowe), lub pewien przykład – negatywny (posiadanie broni nuklearnej) bądź pozytywny (skuteczna walka z oszustwami podatkowymi, udział kobiet w polityce). W niektórych punktach programów pojawia się też jako swoisty punkt odniesienia, np. kiedy mowa jest o francuskim miejscu w Radzie Bezpieczeństwa NZ, które powinno zostać zastąpione miejscem dla całej UE, lub gdy postuluje się, aby język niemiecki był w UE tak samo istotny jak język francuski. Takie odniesienia do Francji zachodzą we fragmentach, które odnoszą się do roli zajmowanej przez Niemcy na arenie międzynarodowej.

Francję w jakimkolwiek kontekście, spośród analizowanych partii, wymieniają: Zieloni (kilkakrotnie), CDU/CSU oraz FDP. Nie wspominają o niej w ogóle: SPD, Lewica ani Piraci. Zaskakiwać może zwłaszcza milczenie na ten temat SPD, biorąc pod uwagę, że we Francji rządzą obecnie socjaliści, na kontakty z którymi niemiecka socjaldemokracja lubi się powoływać (np. podczas ostatnich obchodów swojego 150-lecia). Z kolei w programie Zielonych zwraca uwagę fakt, że Francja występuje raz jako pozytywny przykład – dobrych rozwiązań i współpracy, kiedy indziej jako państwo, z którego polityką Zieloni się nie zgadzają.

FDP

„Opowiadamy się za pogłębioną integracją we Wspólnej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO). (...) Wspólne pozycje w ramach WPBiO wyznaczają orientację dla członków UE reprezentowanych w Radzie Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych. Długofalowo Unia Europejska musi w Radzie Bezpieczeństwa NZ dysponować własnym miejscem. Jednocześnie chcemy wzmacniać współpracę w kwestiach bezpieczeństwa w ramach Trójkąta Weimarskiego z Francją i Polską. Stany Zjednoczone i Kanada, ale i partnerzy dzielący wartości, tacy jak Japonia i Australia, pozostają naszymi naturalnymi sprzymierzeńcami w rozwiązywaniu problemów globalnych w kontekście międzynarodowym.”

- ⇒ Fragment osadzony jest w części poświęconej polityce bezpieczeństwa. To w jej kontekście pojawia się Trójkąt Weimarski (wymieniony w programie tylko w tym miejscu).

- ⇒ Program nie wspomina Francji jako partnera bilateralnego, lecz w szerszym międzynarodowym kontekście. Wymieniona jest jako jeden z kilku krajów, o których partia myśli, planując kształt polityki bezpieczeństwa. Nie jest to zaskoczeniem, gdyż Francja tradycyjnie pojawia się w Niemczech jako istotny partner w polityce bezpieczeństwa.
- ⇒ Partia postuluje w tym akapicie jednocześnie uzyskanie przez UE stałego miejsca w RB NZ⁶, a wcześniej zaznacza, że obecni unijni członkowie tego gremium powinni kierować się decyzjami wypracowanymi w ramach współpracy w UE. Jest to postulat skierowany właśnie wobec Francji – stałego członka RB NZ (obok Wielkiej Brytanii), która niechętnie podporządkowuje się takiemu stylowi myślenia, ograniczającego jej niezależność. Pomysł osobnego miejsca dla UE idzie jeszcze dalej. Jego realizacja osłabiłaby pozycję dwóch członków UE, które obecnie zasiadają w tym gremium, napotyka więc u nich na opór. Niemcy z kolei opowiadają się za takim rozwiązaniem, widząc w tym możliwość uzyskania większego wpływu UE, a pośrednio także własnego, na politykę międzynarodową. (więcej na temat tego wątku poniżej, w omówieniu programu Zielonych).

CDU/CSU

Program CDU/CSU wspomina o Francji w trzech miejscach i kontekstach.

„Wyzwania, przed jakimi stoi Europa, są duże. W celu osiągnięcia wspólnego sukcesu niezbędna jest pełna zaufania współpraca pomiędzy partnerami. Chcemy, możliwie wspólnie ze wszystkimi partnerami z UE, iść dalej i znajdować w tym celu drogi, które łączą różnorodne pozycje. Wiemy jednak, że integracja europejska potrzebuje motoru. Dlatego specjalne znaczenie ma partnerstwo niemiecko-francuskie. Jesteśmy świadomi tej odpowiedzialności i chcemy jej także w przyszłości sprostać dla dobra Europy.”

„Polska jest naszym najważniejszym partnerem pośród nowych krajów członkowskich UE. Chcemy pogłębiać nasze partnerstwo z Polską i wykorzystywać różnorodne sąsiedzkie relacje, aby rozbudowywać osobiste kontakty międzyludzkie i dalej rozwijać żywe stosunki gospodarcze. Temu celowi służy także współpraca Francji, Polski i Niemiec w ramach Trójkąta Weimarskiego.”

- ⇒ Program przywołuje motor niemiecko-francuski, jako niezbędny dla dalszego funkcjonowania i reformowania UE. Generalnie to właśnie ten duet przez wiele lat decydował o przyszłości UE, odwołanie się do niego nie powinno więc dziwić. Jednak w ostatnich miesiącach (a nawet kilku latach) wyraźnie było widać, że motor ten nie do końca sprawnie działa. Rządzący Francją socjaliści i Niemcami chadecy z liberałami nie znajdowali wspólnego języka i mieli inne wizje na wychodzenie Europy z kryzysu. Stąd przywołanie postulatu wspólnych niemiecko-francuskich działań jest obecnie realnym aktualnym życzeniem, gdyż Niemcom brakuje silnego partnera w UE, z którym wspólnie mogliby proponować zmiany w funkcjonowaniu wspólnoty.
- ⇒ W kolejnym akapicie program wspomina Polskę⁷ i kończy się wzmianką o współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego. W ten sposób, wskazani są dwaj najważniejsi europejscy obecni partnerzy Niemiec. W rzeczywistości aktualnie w

⁶ Więcej na temat postulatów partii wobec reformy RB NZ na www.

⁷ Więcej na ten temat w części: Stosunki polsko-niemieckie.

UE Berlin często szybciej zyskuje poparcie dla swoich pomysłów w Warszawie niż w Paryżu, gdyż Polskę i Niemcy łączy podobne myślenie o integracji europejskiej, pragmatyzm i otwarcie na reformy, które z trudem wdrażane są nad Sekwaną. Jednak z powodu pozostawania poza strefę euro Polska nie zajmie pozycji Francji – może być ważnym lub nawet pierwszym partnerem, ale jedynie w niektórych dziedzinach.

„Język niemiecki jest najczęstszym językiem ojczystym oraz jednym z trzech języków proceduralnych Unii Europejskiej. Opowiadamy się za tym, aby był on traktowany przez unijne władze i administrację na równi z językiem angielskim i francuskim.”

- ⇒ **Fragment ten nie tyle poświęcony jest Francji, co znaczeniu Niemiec w Europie.** Francja – a konkretnie język francuski – pojawia się w tym wypadku jako pewien punkt odniesienia.
- ⇒ W Unii Europejskiej obowiązują 24 języki urzędowe, które są jednocześnie językami roboczymi. Język niemiecki należy do trzech języków, w których proceduje się w UE. Tłumaczenie z niemieckiego i na niemiecki musi być dostępne np. podczas posiedzeń różnych gremiów w KE, w tym języku muszą być także przygotowane omawiane dokumenty. **W rzeczywistości język niemiecki często nie jest traktowany na równi np. z językiem francuskim.** Wynika to zazwyczaj z praktycznego faktu, że unijni urzędnicy znają raczej język francuski niż niemiecki, a i tak obecnie najczęściej mówi się w języku angielskim.
- ⇒ Niemcy od lat domagają się, aby respektować obowiązujące zasady. Poza względami praktycznymi jest to dla Niemców istotny wyznacznik znaczenia w Europie. Wpisanie tego punktu w program wyborczy wskazuje pośrednio, że partia chce dbać o dostrzeżenie ważnej roli Niemiec w UE.

„Ten, kto jest gospodarczo aktywny w Niemczech, powinien także tutaj płacić podatki. Należy przeciwdziałać nadmiernemu i agresywnemu wykorzystywaniu różnic w systemach podatkowych różnych krajów. Wspólnie z partnerami, takimi jak Wielka Brytania czy Francja, Niemcy opowiedziały się pod przewodnictwem Unii Europejskiej postępować szybciej także na płaszczyźnie pomiędzy krajami. Dzięki temu zaangażowaniu kwestia wspólnego postępowania przeciwko wykraczającej poza granice międzynarodowej strukturze podatkowej znajduje się obecnie wysoko na agendzie obrad G-8, G-20, Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz OECD.”

- ⇒ Francja wymieniona jako **partner w podejmowaniu konkretnych działań** – w tym wypadku walki z oszustwami podatkowymi. Sam fragment nie stawia więc w centrum Francji, lecz problem, który, zwłaszcza w czasach kryzysu, staje się dla Niemców coraz ważniejszy, gdyż w nim widać jedną z przyczyn problemów ekonomicznych.
- ⇒ Wymienienie Francji razem z Wielką Brytanią ma wskazać, że Niemcy **działają wspólnie z innymi dużymi i znaczącymi krajami UE.**

Zieloni

Zieloni wspominają o Francji w czterech miejscach programu wyborczego.

„Transakcje finansowe w krajach i z krajów o niskich podatkach są obarczone we Francji karą podatkową. Chcemy wprowadzić to jako generalną zasadę dla wszystkich krajów UE. Umowy o podwójnym opodatkowaniu muszą zawierać automatyczną wymianę informacji i być tak wyposażone, aby udaremniać agresywne struktury podatkowe i szkodliwą konkurencję podatkową pomiędzy krajami.”

- ⇒ Fragment jest częścią większej części poświęconej podatkom i wymienia Francję w bardzo podobnym kontekście jak przywołany powyżej akapit programu CDU/CSU.
- ⇒ **Francja wskazana jest tu jako przykład skutecznej walki z oszustwami podatkowymi.** Podobną zasadę, jaka obowiązuje w tym kraju, partia chce wprowadzić w całej UE.

„Chcemy wycofania całej broni jądrowej z Niemiec i walczymy o Global Zero, świat bez broni atomowej – dlatego domagamy się nadal konwencji na temat broni jądrowej, aby broń atomową wykluczyć z prawa międzynarodowego. (...) Atomowe uzbrojenie Francji i Wielkiej Brytanii sprzeciwia się przyszłej cywilnej polityce pokojowej.”

- ⇒ Francja wymieniona jest w tym fragmencie jako **przykład kraju, działającego wbrew zasadom, o które walczą Zieloni.** Polityka rozbrowienia, a zwłaszcza postulaty likwidacji broni jądrowej, są stałymi hasłami tej partii.
- ⇒ W tym obszarze Zieloni **będą zawsze stali w opozycji do Francji, która posiada rozbudowany system energii atomowej oraz nie chce zrezygnować z broni nuklearnej,** decydującej, jej zdaniem, o francuskim statusie międzynarodowym.

„Rada Bezpieczeństwa musi zostać zreformowana w celu sprawiedliwego rozkładu sił. Możliwości wniesienia weta chcemy powiązać z koniecznością uzasadnienia. Długofalowo obstajemy przy wizji zniesienia weta w Radzie Bezpieczeństwa NZ. Zamiast daremnego trwania w uporze za stałym miejscem w Radzie Bezpieczeństwa dla Niemiec, opowiadamy się za rozbudowaniem jednego lub kilku niestałych miejsc państw zachodniej grupy poprzez włączenie zarówno Wielkiej Brytanii, jak i Francji, jako stałego przedstawicielstwa. Wypracowywanie opinii oraz podejmowanie decyzji w NZ i Radzie Bezpieczeństwa musi być bardziej reprezentatywne i transparentne.”

- ⇒ Fragment dotyczy wizji funkcjonowania NZ. Partia nie zgadza się z wcześniejszymi założeniami niemieckiej polityki zagranicznej, która domagała się dla Niemiec stałego miejsca w RB NZ.⁸ Zieloni, dostrzegając bezskuteczność wcześniejszych działań, pragmatycznie **postulują uzyskanie stałego miejsca w RB dla UE** – jest to obecnie także stanowisko Niemiec wobec przyszłości NZ.
- ⇒ Sposób, w jaki UE mogłaby uzyskać stałe miejsce w RB, pozostaje tematem dla ekspertów, którzy rozważają różne scenariusze. Zieloni dostrzegają możliwość osiągnięcia tego **poprzez połączenie niestałego miejsca przypadającego**

⁸ Więcej na temat postulatów partii wobec reformy RB NZ na www.wahlprogramm.de.

państwom zachodnim oraz stałych miejsc Francji i Wielkiej Brytanii. Takie rozwiązanie zmniejszyłoby znaczenie Wielkiej Brytanii i Francji, gdyż odbyłoby się kosztem ich dotychczasowych miejsc w RB (choć program nie precyzuje dokładnie, jak miałyby się to stać i brzmi niejasno), co wywołuje niechęć w tych krajach dla podobnych postulatów.

„Nasza demokracja żyje z zaangażowania, ze współpracy. Odsetek kobiet w wielu landtagach i przedstawicielstwach lokalnych faktycznie spada. Ten trend niecałe sto lat od wprowadzenia prawa wyborczego dla kobiet daje wiele do myślenia. Chcemy podwyższyć odsetek kobiet i ich polityczny udział także rozwiązaniami ustawowymi, podobnie jak zostało to umożliwione we francuskiej ustawie o parytetach. Jak wynika z doświadczeń, udział kobiet w partiach i parlamentach podwyższają konkretne kwoty. (...)”

- ⇒ Zagadnienie równouprawnienia kobiet – kwot na listach wyborczych, w zarządach spółek itp. jest ostatnio bardzo ważnym tematem debat publicznych w Niemczech. Jest też od lat stałym elementem polityki Zielonych.
- ⇒ Francja podana jest tu jako pozytywny przykład państwa, które wprowadziło już rozwiązania, za jakimi opowiada się partia. Sama ustawa we Francji faktycznie istnieje, partie jednak nie zawsze ją respektują.

6.3. Relacje z Rosją w polityce niemieckiej

Relacje Niemiec z Rosją nie należą obecnie do najlepszych. Po objęciu urzędu prezydenta przez Dmitrija Miedwiediewa Niemcy spodziewali się pogłębienia w Rosji reform społecznych i gospodarczych. Oczekiwania te nie zostały spełnione. Powrót Władimira Putina na Kreml jeszcze bardziej rozczarował Niemców. W ciągu ostatnich lat media niemieckie nie szczędziły Rosji, a konkretnie prezydentowi Putinowi i sprawującym władzę elitom, słów krytyki. O nieprzestrzeganiu zasad demokracji wypowiadają się także niemieccy rządzący i opozycja. Powszechne oburzenie wzbudza np. fakt, że rosyjskie organizacje pozarządowe, które otrzymują pomoc ze źródeł zagranicznych, muszą się zarejestrować jako zachodni agenci, a biura niemieckich fundacji politycznych zostały przeszukane i ich sprzęt częściowo skonfiskowany. Przykładami zmian zachodzących wśród elit niemieckich w stosunku do Rosji są: rezolucja Bundestagu z listopada 2012 roku, krytykująca ograniczanie swobód obywatelskich w Rosji, chłodne przyjęcie prezydenta Putina przez kanclerz Merkel na targach w Hanowerze w kwietniu 2013 roku oraz nieporozumienie dotyczące wspólnego otwarcia wystawy o zrabowanych dziełach kultury w czerwcu 2013 roku.

Niezależnie od krytyki sytuacji politycznej w Rosji, kraj ten pozostaje dla Niemiec bardzo ważnym partnerem gospodarczym. Stąd w debacie o relacjach niemiecko-rosyjskich pojawia się krytyka polityki rosyjskich władz, ale i podkreślanie wagi interesów ekonomicznych. Powoduje to, że w sprawie Rosji w większości partii politycznych nie ma jednolitego stanowiska.

Niejednorodność podejścia do zagadnienia widać także w programach wyborczych. Partie podejmują temat Rosji w różnych kontekstach. Z jednej strony są to kwestie bezpieczeństwa międzynarodowego, przyszłości NATO (Lewica, Zieloni), czy rola Rosji w konflikcie w Syrii (Zieloni). Obie partie są znane ze swojej polityki na rzecz pokoju i to właśnie

w ramach przedstawiania swych planów wobec rozbioru czy zmian w strukturze bezpieczeństwa wymieniają Rosję. Drugą grupę fragmentów stanowią **opisy relacji niemiecko-rosyjskich** (CDU/CSU, FDP, SPD, Zieloni), gdzie pojawiają się odniesienia do sytuacji politycznej i przestrzegania zasad demokracji przez Rosję. CDU/CSU wspominają także **rosyjskich Niemców** w akapicie dotyczącym wypędzonych.

CDU/CSU

Partia CDU/CSU wspomina w swoim programie w dwóch miejscach o Rosji.

„Z zadowoleniem podchodzimy do odpowiedzialnego własnego zaangażowania wysiedlonych przede wszystkim w obszarze socjalnym i chcemy wspierać socjalne dzieła pomocy rosyjskich Niemców.”

- ⇒ Fragment wchodzi w skład części poświęconej roli **wypędzonych w niemieckim społeczeństwie** oraz planów CDU/CSU wobec nich.⁹

„W naszym interesie leżą dobre, sąsiedzkie stosunki z politycznie i gospodarczo nowoczesną Rosją. Głębokość i zakres tych relacji zależy w dużej mierze od tego, w jakiej mierze Rosja będzie wypełniać swoje międzynarodowe zobowiązania przestrzegania standardów państwa prawa i demokracji. Dążymy do nowej umowy partnerskiej pomiędzy UE a Rosją, pogłębienia współpracy społeczeństwa obywatelskiego i do dalszej liberalizacji regulacji wizowych dla przedsiębiorców, naukowców i studentów, wzmocnienia współpracy w rejonie Morza Bałtyckiego oraz w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa.”

- ⇒ Fragment odzwierciedla głosy w debacie na temat Rosji. Z jednej strony podkreśla się **wagę dobrych stosunków z Rosją, chęć podpisania nowej umowy UE – Rosja oraz kooperacji w polityce międzynarodowej**. Z drugiej strony wyraźnie zaznaczona jest **konieczność przestrzegania przez Rosję zasad demokracji**.
- ⇒ Istotny postulat stanowi wzmianka o **liberalizacji wiz dla określonych grup obywateli**.¹⁰

FDP

„Pokój, bezpieczeństwo i dobrobyt w Europie możemy trwale zagwarantować jedynie z Rosją. Nasza kooperacja z Rosją jest dziś szeroka i różnorodna. Nigdy wcześniej nasze gospodarki i społeczeństwa nie były tak bardzo ze sobą splecione. Właśnie dlatego z troską obserwujemy ograniczenia w prawach człowieka wprowadzane przez rząd i sądownictwo w Rosji. Nasze spojrzenie na strategiczne szanse współpracy z Rosją nie stoi w sprzeczności z otwartym i niekiedy także krytycznym dialogiem.”

„Niemcy żyją dzięki swojej otwartości i zsielowaniu. Powinno to także mieć odzwierciedlenie w nowoczesnej polityce wizowej. Opowiadamy się za zniesieniem wiz zarówno dla Rosji, Turcji, jak i wschodnich i południowych sąsiadów UE, jak tylko spełnią one odpowiednie wymogi.”

⁹ Więcej na ten temat w części: Temat wypędzonych w kampanii wyborczej.

¹⁰ Więcej na ten temat w części: Stanowisko wobec znoszenia wiz.

- ⇒ Program opisuje politykę zagraniczną, do której dąży partia, jako zorientowaną na wartości i kierowaną interesami, co bardzo pasuje do całej politycznej linii FDP. Fragment dotyczący Rosji jest tego bardzo dobrym przykładem. Z jednej strony **wspomina o interesach Niemiec, które są powiązane z Rosją**. Z drugiej strony **krytykuje łamanie zasad demokracji w tym kraju**, zaznaczając, że te dwie postawy sobie nie zaprzeczają.
- ⇒ Partia w obecnym rządzie obsadza Ministerstwo Spraw Zagranicznych, które jest wyrazicielem takiego stanowiska.
- ⇒ Partia postuluje także za **zniesieniem wiz dla Rosji po spełnieniu wymogów**.¹¹

SPD

Wybór głównych tez fragmentów:

- Chęć dalszego rozwoju partnerstw strategicznych, np. z Brazylią, Indiami lub Chinami.
- *„Już istniejące strategiczne partnerstwo z Rosją należy na nowo wypełnić treścią.”*
- *„Opowiadamy się wobec Rosji za polityką, która łączy współpracę gospodarczą, polityczny i społeczny dialog w rozległe partnerstwo na rzecz modernizacji. Dążymy we wspólnym interesie do osiągnięcia postępów w kierunku liberalizacji wiz”*.¹²
- ⇒ Rosji poświęcony jest ogólnie niewielki i bardzo **generalnie brzmiący fragment**. Wymieniana jest jako **partner strategiczny, ale w sąsiedztwie innych krajów**.
- ⇒ Partia wspomina **partnerstwo na rzecz modernizacji** – program, który zainicjowany został wobec Rosji w 2008 roku. Oba kraje różnie go jednak rozumiały. Kiedy Niemcy postrzegały go nie tylko jako unowocześnienie technologii, lecz także wprowadzenie reform państwa prawa, Rosja skupiała się na modernizacji w sensie technicznym. Program SPD definiuje więc, jak partia postrzega tę inicjatywę.
- ⇒ Partia postuluje także **liberalizację wiz wobec rosyjskich obywateli**, nie opisując jednak szczegółów jej przeprowadzenia.¹³

Zieloni

Partia Zielonych wspomina w swoim programie o Rosji w trzech miejscach.

„Liberalizacja europejskiej i niemieckiej polityki wizowej jest decydującym rozwiązaniem na rzecz reform i przemian społecznych poza Unią Europejską. Dlatego opowiadamy się także w krajach na wschód od UE za dalszym wsparciem demokratycznych starań na rzecz reform i chcemy, aby Niemcy silnie optowały w ramach UE za generalnym sprawdzeniem obowiązku wizowego poszczególnych krajów i szczególnie przyczyniały się do tego, aby obowiązek wizowy został zniesiony dla ludzi z krajów Partnerstwa Wschodniego, Rosji, Kosowa i Turcji.”

- ⇒ Partia postuluje **zniesienie obowiązku wizowego** wobec obywateli Rosji.¹³

Wybór głównych tez pozostałych dwóch fragmentów:

- Wskazanie na wolę reformy NATO, aby odpowiadała ich pokojowej wizji.

¹¹ Więcej na ten temat w części: Stanowisko wobec znoszenia wiz.

¹² Więcej na ten temat w części: Stanowisko wobec znoszenia wiz.

¹³ Więcej na ten temat w części: Stanowisko wobec znoszenia wiz.

- „Po zakończeniu konfrontacji pomiędzy blokami zadania NATO muszą być na nowo ukierunkowane. Może się to dokonać jedynie wtedy, gdy włączone zostaną Rosja oraz wszystkie kraje wschodnioeuropejskie.”
- Wspólnota międzynarodowa nie jest w stanie lub nie chce przejąć swojej odpowiedzialności za ochronę syryjskiego społeczeństwa.
- „Rosja i Chiny blokują wszystkie dalej idące postulaty w Radzie Bezpieczeństwa NZ i wspierają w ten sposób reżim Asada.”
- Gotowość przyjęcia do Niemiec syryjskich uciekinierów i wspierania krajów sąsiedzkich Syrii, do których napływają uchodźcy.
 - ⇒ Partia, jako opowiadająca się za rozbrojeniem i działaniami pokojowymi, wplata temat Rosji w miejsca dotyczące bezpieczeństwa światowego.
 - ⇒ W jednym z fragmentów Rosja występuje jako kraj blokujący działania pokojowe w organizacji temu służącej – ONZ. W drugim fragmencie jest jednak wskazana jako to **państwo, które ma być włączone w działania NATO**, które ma kierować się w stronę polityki pokojowej. Szczegóły, jak miałyby to wyglądać, nie są opisane.
 - ⇒ Brak także jasnej definicji, co partia rozumie pod pojęciem „wszystkie kraje wschodnioeuropejskie.”

Lewica

Wybór głównych tez fragmentów:

- Fragment wymienia przykłady eksportu broni za granicę, które okazały się „skandalami” ostatnich lat. Wylicza także wysokość niemieckiej produkcji broni oraz liczbę zabitych w wyniku używania broni na świecie.
- „Tylko USA i Rosja mają w ‘biznesie ze śmiercią’ jeszcze mniej zahamowań niż Niemcy”.
- „Postulujemy rozwiązanie NATO. Powinno ono być zastąpione kolektywnym systemem bezpieczeństwa z udziałem Rosji, którego głównym celem jest rozbrojenie.”
- Opowiedzenie się za wystąpieniem Niemiec, jeśli nie z NATO, to z jego struktur militarnych.
 - ⇒ Głoszone postulaty są typowymi hasłami tej partii, możliwie często opowiadającej się za **rozbrojeniem**.
 - ⇒ Interesujące jest z jednej strony przypisywanie Rosji prowadzenia „biznesu śmierci”, a z drugiej formułowanie pomysłu stworzenia nowej struktury, której celem ma być rozbrojenie właśnie przy udziale Rosji, co wzajemnie sobie zaprzecza.

6.4. Partnerstwo Wschodnie

Inicjatywa Polski i Szwecji na rzecz zbliżania sześciu krajów położonych na wschód od Unii Europejskiej (Ukraina, Białoruś, Gruzja, Mołdowa, Armenia, Azerbejdżan) **nigdy w Niemczech nie cieszyła się takim zainteresowaniem jak w Polsce**. Nie oznacza to, że temat jest dla niemieckich polityków zajmujących się sprawami zagranicznymi zupełnie nieistotny. **Powody zainteresowania się tamtym regionem** są jednak inne niż w Polsce. Niemcy dostrzegają w krajach na wschód od UE ważny rynek zbytu i potencjalnych inwestycji, stąd też nie są im one obojętne. Brak rządów prawa przeszkadza niemieckim przedsiębiorcom, którzy wysuwają

swoje postulaty wobec rządzących w Berlinie, jak należy układać relacje zwłaszcza z Ukrainą jako największym państwem regionu. Szerokim echem odbija się także w Niemczech sprawa Julii Tymoszenko. Jej uwięzienie jest potępiane jako znak łamania wszelkich zasad demokracji. Do byłej premier jeździli także niemieccy lekarze, a możliwość podjęcia leczenia w Berlinie stanowi ewentualną możliwość opuszczenia przez nią ukraińskiego więzienia. O Tymoszenko oraz ogólnie o sytuacji w kraju głośno było w Niemczech także w czasie Mistrzostw Europy w piłce nożnej w 2012 roku. **Temat demokratyzacji w regionie pojawia się więc w niemieckich dyskusjach.** Z jednej strony jest ważniejszy niż temat południowego sąsiedztwa UE, które kojarzone jest raczej ze strefą zainteresowań Francji, gdzie Niemcy nie mają tradycyjnych wpływów. Z drugiej strony wydarzenia w Afryce Północnej powodują, że temat pomocy dla tego regionu jest obecnie bardzo aktualny. Partie czują się więc zmobilizowane odnosić się także do niego, nie ograniczając się w swych przedwyborczych deklaracjach jedynie do krajów wschodniego sąsiedztwa.

Temat Partnerstwa Wschodniego (PW) wspominają w różny sposób w swoich programach trzy partie: FDP, CDU/CSU i Zieloni. Jedyną partią, która poświęca Partnerstwu Wschodniemu osobny fragment, jest FDP. Pozostałe dwa ugrupowania wymieniają państwa PW razem z innymi krajami i w większych, ogólniejszych kontekstach. Pokazuje to ogólnie, że temat jest z punktu widzenia niemieckich partii bardzo mało istotny. Zaskakuje, że nic o programie PW nie wspominają socjaldemokraci, zwłaszcza jako spadkobiercy polityki wschodniej Willy'ego Brandta.

Różnica między programami polega na sposobie, w jaki partie wprowadzają ten temat w swoje plany. FDP wymienia PW jako pewien projekt polityczny i wskazuje, jak go postrzega. CDU/CSU wspomina o państwach wschodnich w kontekście polityki rozwojowej i praw człowieka. Zieloni postulują liberalizację polityki wizowej ze strony UE.

W debacie przedwyborczej temat natomiast nie istnieje, nawet mimo zbliżającego się szczytu Partnerstwa Wschodniego w Wilnie. Politycy zdają sobie sprawę, że wyborcy nie interesują się regionem. Niemieckie media podejmują sporadycznie temat sytuacji w krajach PW, przy czym ograniczają się głównie do Ukrainy w odniesieniu do aktualnych wydarzeń – takich jak nowiny dotyczące możliwości uwolnienia Julii Tymoszenko czy łamania praw w tym kraju (np. prześladowania homoseksualistów).

FDP

„Zdecydowane reformy państwa prawa są warunkiem dla dalszego zbliżenia do UE państw Partnerstwa Wschodniego. I tak np. Ukraina ma długofalowo szansę na perspektywę członkostwa, jeśli w nadchodzących latach konsekwentnie realizować będzie kurs modernizacyjny i stale przybliżać się do standardów UE.”

- ⇒ Są to **konkretne postulaty** wobec krajów Partnerstwa Wschodniego.
- ⇒ Fragment mówi o **zbliżeniu krajów PW do UE**. Jest to słowo bardzo często używane w debatach niemieckich na temat przyszłości krajów PW. Unika się wszelkich sformułowań, sugerujących możliwość ich przystąpienia do UE, gdyż niemiecka opinia publiczna jest generalnie temu niechętna, uważając, że obniży to bezpieczeństwo i będzie zbyt dużo kosztować. Jednocześnie partia w tym fragmencie wskazuje na **niezbędne warunki tego zbliżenia**, polegające na reformowaniu kraju według standardów państwa prawa.

- ⇒ Szczegółowo program odnosi się jedynie do Ukrainy, największego kraju objętego programem Partnerstwa Wschodniego. Wobec niej mowa jest wręcz o **perspektywie członkostwa w UE**, ale ponownie podkreślając **konieczność stałej modernizacji**. Słowo **długoterminowo** wskazuje jednocześnie na dystans partii do tej możliwości i sugeruje, że FDP nie widzi szans przystąpienia Ukrainy do UE w najbliższych latach.
- ⇒ Jasne wskazanie perspektywy członkostwa przy równoczesnym przypomnieniu o warunkach, jakie należy spełnić, jest na tle ogólnej niechęci w UE do wyrażania takich obietnic, opowiedzeniem się po konkretnej stronie dyskusji na ten temat. Część krajów UE, w tym Polska, uważa bowiem, że krajom PW należy tak samo wskazać szanse na przyszłe dołączenie do UE, jak miało to miejsce w przypadku krajów Europy Środkowej po roku 1989 oraz wobec Bałkanów Zachodnich. Możliwość wejścia do Wspólnoty mobilizowała do podejmowania koniecznych reform. Obecnie zwolennicy takiego podejścia zarzucają Unii niezastosowanie tej metody wobec jej obecnych wschodnich sąsiadów, co powoduje nie tylko brak zmian w tych krajach, ale i niechęć ich społeczeństw do UE. Program FDP jest tu więc jasnym sygnałem, za czym opowiada się partia. Wysyła sygnał polityczny, nie tylko tego, co planuje, ale i czego oczekuje, choć nie precyzuje szczegółów.

CDU/CSU

„Jest w interesie Niemiec i Unii Europejskiej jeszcze silniej wspierać procesy przemian tak w południowym obszarze śródziemnomorskim, jak i we wschodnim sąsiedztwie. Regiony te muszą obok Afryki Subsaharyjskiej stanowić punkt ciężkości naszej polityki rozwojowej i praw człowieka.”

- ⇒ Fragment o krajach PW znajduje się w części dotyczącej polityki rozwojowej i praw człowieka.
- ⇒ Państwa wschodnie – bez wymienienia, o które chodzi oraz bez użycia słów Partnerstwo Wschodnie – są wspomniane, razem z południowymi sąsiadami UE, **jako beneficjenci pomocy rozwojowej**. Program we wcześniejszych fragmentach opisuje, jakie cele przyświecają partii w tym obszarze. Wspomina znaczenie społeczeństwa obywatelskiego w procesie wspierania przemian. Następnie opowiada się za wypowiedaniem się UE w tym zakresie jednogłośnie. Tak szeroki kontekst, w jakim umieszczono kraje na wschód od UE, powoduje, że fragment **nie niesie przesłania politycznego i nie wskazuje, jakie plany wobec idei Partnerstwa Wschodniego ma partia**.

Zieloni

„Liberalizacja europejskiej i niemieckiej polityki wizowej jest decydującym rozwiązaniem na rzecz reform i przemian społecznych poza Unią Europejską. Dlatego opowiadamy się także w krajach na wschód od UE za dalszym wsparciem demokratycznych starań na rzecz reform i chcemy, aby Niemcy silnie optowały w ramach UE za generalnym sprawdzeniem obowiązku wizowego poszczególnych krajów i szczególnie przyczyniały się do tego, aby obowiązek wizowy został zniesiony dla ludzi z krajów Partnerstwa Wschodniego, Rosji, Kosowa i Turcji.”

- ⇒ Program wyraźnie opowiada się za **wspieraniem reform demokratyzacyjnych w „krajach na wschód od UE”**. W tym celu Zieloni postulują także zniesienie obowiązku wizowego¹⁴.
- ⇒ W dotychczasowych pracach w Bundestagu i w Parlamencie Europejskim partia ta zawsze bardzo aktywnie działała na rzecz wspierania społeczeństwa obywatelskiego w krajach Partnerstwa Wschodniego i Rosji. Wyraźnie opowiadała się w tym kontekście za zniesieniem wiz. Sformułowany w programie postulat jest konsekwentną kontynuacją takiej postawy.

7. Polityka historyczna

7.1. Temat wypędzonych w kampanii wyborczej

W obecnej kampanii wyborczej tematy związane z wypędzonymi są, w porównaniu z poprzednimi latami, marginesem. W programie wyborczym o wypędzonych pisze jedynie CDU/CSU oraz Zieloni. Postulaty obu partii są swoją odwrotnością. Politycy nie wykorzystali także Dnia Stron Ojczystych (obchodzonego 24 sierpnia) do zdobywania głosów tego środowiska. Pierwszy raz na jego obchodach w Berlinie nie pojawił się żaden polityk CDU.

CDU/CSU

Wybór głównych tez fragmentów:

- W celu upamiętnienia cierpienia wypędzonych rozszerzyć Światowy Dzień Uchodźcy (20 czerwca) o pamięć o wypędzonych i obchodzić go także na arenie narodowej.
 - Bez wypędzonych odbudowanie naszego kraju po II wojnie światowej nie byłoby tak udane. *„Przesiedleni są z ich umiejętnością, pracowitością i tradycją kulturową korzyścią dla naszego kraju.”* Ich kulturowe dziedzictwo *„jest dzisiaj oczywistą i wartościową częścią naszej identyfikacji.”*
 - Opowiedzenie się za lepszymi możliwościami opieki i prezentowania ich dziedzictwa kulturowego dla niemieckich rodzin zarówno z Europy Wschodniej i Południowej, jak i krajów byłego ZSRR, które żyją tu od dziesięcioleci.
 - Chcemy razem z wypędzonymi i ich organizacjami zakotwiczyć dziedzictwo kulturowe historycznych niemieckich obszarów jako część niemieckiej kultury i część europejskiej identyfikacji.
 - Chcemy nieprzerwanie przyspieszać budowę centrum dokumentacyjnego Fundacji „Ucieczka, Wypędzenie, Pojednanie” w Berlinie. Centrum ma zarówno dokumentować los wypędzonych oraz kontekst ucieczek i wypędzeń XX wieku, jak i przyczyniać się do tego, aby obecnie i w przyszłości potępiać wypędzenia.
- ⇒ Partia **tradycyjnie poświęca tematowi wypędzonych dużo miejsca**. I podkreśla znaczenie tego środowiska dla rozwoju powojennych Niemiec. W ten sposób zwykle

¹⁴ Więcej na ten temat w części: Stanowisko wobec zniesienia wiz

wprowadza w temat koniecznego wsparcia działań wysiedlonych w Niemczech oraz ich dziedzictwa kulturowego na terenach ich byłego miejsca zamieszkania.

- ⇒ Program wymienia na pierwszym miejscu najnowszy postulat środowisk wypędzonych – **wpisanie w obchody Światowego Dnia Uchodźcy także upamiętnienia niemieckich wypędzonych** (czytaj więcej o pomyśle poniżej). Wspomina także inne projekty wysuwane przez organizacje wysiedleńców.
- ⇒ W programie podkreśla się również, że partia zawsze wspierała działania wypędzonych, co – poza wspomnianymi postulatami – jest także **jednoznacznym przekazem skierowanym do potencjalnego elektoratu**.

Zieloni

„Wspieranie w dziedzinie kultury pracy wypędzonych nie jest już zgodne z duchem czasu i często prowadzi do konfliktów zamiast do porozumienia z naszymi sąsiadami.”

- ⇒ Fragment o wypędzonych umiejscowiony jest w kontekście konieczności dalszego wspierania kultury – także w czasie kryzysu.
- ⇒ Zdanie takie jest charakterystyczne dla podejścia tej partii do tematu **wypędzonych**, stanowi przeciwieństwo postulatów głoszonych przez CDU/CSU.

7.2. Temat wypędzonych w poprzednich kampaniach wyborczych

Chęć pozyskania przez partie głosów wypędzonych tradycyjnie wpływała na postawy polityków wobec tego środowiska podczas kampanii wyborczych, także w kwestiach dotyczących Polski. **Przed 1989 rokiem** panowała opinia, że chadecja właśnie dlatego nie uznaje granicy na Odrze i Nysie, bo musi się liczyć głosami wypędzonych. Także **w 1990 roku** Helmut Kohl odmawiał zajęcia jednoznacznego stanowiska w kwestii granicznej, bo obawiał się przegranej w ówczesnych wyborach do Bundestagu.

W 1998 roku CDU/CSU wystąpiła z pomysłem specjalnej deklaracji Bundestagu na temat krzywd i zasług wypędzonych. Wybory w tym roku jednak przegrali. Decyzja wywołała natomiast ostrą reakcję Sejmu, co nazwano potem polsko-niemiecką „wojną papierową”. **W 2009 roku** – roku polsko-niemieckich rocznic historycznych – temat też był istotny, gdyż w Berlinie powstawała koncepcja „Widocznego znaku” – muzeum mającego upamiętniać w Berlinie wypędzenia. Napięcie w relacjach z Polską wywoływała możliwość zasiadania w radzie placówki Eriki Steinbach. Na początku 2009 roku postanowiono ostatecznie, że szefowa Związku Wpędzonych do tego gremium nie wejdzie, mimo poparcia przez chadeków tej kandydatury. Czołowi politycy SPD, Zielonych i FDP – ówcześni możliwi koalicjanci CDU/CSU po jesiennych wyborach dali bowiem do zrozumienia, że zawetują realizację projektu, jeśli Erika Steinbach zasiądzie w Radzie.

Politycy CDU/CSU niezależnie od kampanii wyborczych – ale szczególnie chętnie podczas nich, występowali podczas **obchodów Dnia Stron Ojczystych**, przypadającego w sierpniu. W latach 2005 (jako kandydatka na kanclerza) i 2009 (jako kanclerz) przybyła na nie Angela Merkel.

24 sierpnia 2013 roku poza szefową Związku Wypędzonych, Eriką Steinbach (ponownie kandyduje do Bundestagu z Frankfurtu nad Menem), nie przemawiał żaden polityk niemiecki.

Mowy wygłosili: historyk Arnulf Baring, węgierski minister Zoltán Balog oraz biskup Klassohn. Poza „Die Welt” doniesień z uroczystości nie można było znaleźć w niemieckiej prasie.

Za element kampanii wyborczej można z kolei uznać przyjęcie 13 czerwca 2013 roku przez Bundestag uchwały, opowiadającej się za **specjalnym upamiętnieniem wypędzeń w dniu 20 czerwca**, obchodzonym jako Światowy Dzień Uchodźcy. Zobowiązywała ona rząd do podjęcia działań na forum ONZ w celu włączenia niemieckich wysiedlonych po drugiej wojnie światowej do grupy upamiętnianych w tym dniu osób. Uchwała przeszła głosami koalicji CDU/CSU – FDP. SPD i Zieloni wstrzymali się od głosu, a Lewica głosowała przeciwko przyjęciu uchwały.

Propozycja ustanowienia dnia upamiętniającego wypędzenia pojawiała się już od pewnego czasu, została także wpisana w ustawę z 2011 roku, która poświęcona była polityce historycznej. Koalicja rządowa planowała początkowo dzień ten wyznaczyć na 5 sierpnia, kiedy to przypada rocznica podpisania Karty Wypędzonych. Z uwagi na fakt, że Karta była dokumentem kontrowersyjnym i była mocno krytykowana (m.in. nie zwracała uwagi na związek wysiedleń z poprzedzającą je II wojną światową czy na zbrodnie wojenne popełnione przez Niemców, a część jej sygnatariuszy miała nazistowską przeszłość), odstąpiono od pomysłu święta w dzień uchwalenia dokumentu. Ostatecznie dąży się więc do włączenia pamięci o niemieckich wypędzonych w obchody Dnia Uchodźcy. Zestawianie tych dwóch pojęć (wypędzeni, uciekinierzy i uchodźcy) także jest stałym elementem działań środowisk wypędzonych.

W Berlinie trwają też prace przy powstawaniu z funduszy państwowych **stałej wystawy upamiętniającej wypędzenia**. Decyzję o jej stworzeniu podjęto w 2008 roku, jej budowę rozpoczęto (na uroczystości obecna była Angela Merkel) w czerwcu 2013 roku, otwarta ma zostać w 2016 roku.

Wypędzeni pozostają więc środowiskiem, które partie polityczne, zwłaszcza chadecja, chcą pozyskać jako elektorat, ale znaczenie wypędzonych w kampaniach wyborczych jednak spada.

8. Niespodziewane propozycje wyborcze

CSU

Wprowadzenie opłat za autostrady dla kierowców z zagranicy

Szef bawarskiej CSU, Horst Seehofer, zaproponował w sierpniu wprowadzenie w całych Niemczech opłat za autostrady, ale jedynie dla kierowców z zagranicy. W razie niezapisania tego postulatu w przyszłej umowie koalicyjnej zagroził jej niepodpisaniem. Swoją propozycję argumentował faktem, że Niemcy, podróżując po Europie, muszą płacić za autostrady, gdyż w większości państw UE obowiązują winiety. Tymczasem za naprawy niemieckich dróg koszty ponoszą jedynie niemieccy podatnicy, podczas gdy korzystają z nich wszyscy. Seehofer, postulując wprowadzenie opłat tylko dla obcokrajowców, był świadomy, że objęcie nim wszystkich korzystających z autostrad użytkowników spotkałoby się z silną krytyką jako zamach na niemieckich kierowców. Użył więc populistycznego hasła, które jednak nie ma szans na realizację, gdyż jest niezgodne z prawem UE, o czym polityk musiał wiedzieć. Swoje

słowa kierował natomiast do lokalnych wyborców, którzy tydzień przed wyborami do Bundestagu wybiorą bawarski Landtag. Pomysł spotkał się ze zdecydowanym odrzuceniem w kręgach CDU, FDP, SPD i Zielonych, a więc wszelkich możliwych ewentualnych partnerów koalicyjnych.

FDP

Zniesienie dodatku solidarnościowego

FDP opowiedziała się za zniesieniem dodatku solidarnościowego, który przysługuje wschodnim landom. Dodatek wprowadzony został przez rząd Helmuta Kohla jako instrument finansujący olbrzymie wydatki restrukturyzacyjne w byłej NRD. Obecnie płaci go każdy obywatel RFN jako część podatku (stanowi 5,5% od dochodu). Od 1995 roku dochody z dodatku wynoszą rocznie od 10 do 13 miliardów euro. Według badania Forsa jego zniesienie popiera 67% niemieckiego społeczeństwa.

Plan FDP na temat znoszenia dodatku solidarnościowego (płaconego przez każdego obywatela jako część jego podatków) składa się z trzech etapów¹⁵:

1. Od początku 2014 roku granica, od której będzie trzeba odprowadzać podatek, będzie podniesiona do 50.000 euro dochodu rocznego brutto. Podatek ten ma być także zniesiony dla osób zatrudnionych w niepełnym zakresie.
1. Od początku 2016 roku podatek ma zostać zmniejszony z 5,5% do 2,5%.
2. Od początku 2018 roku ma zostać zniesiony całkowicie.

Zarówno kanclerz Angela Merkel, jak i minister finansów Wolfgang Schaeuble opowiedzieli się przeciwko planom FDP.

Pomysł podoba się części polityków z landów zachodnich, którzy od dawna uważają, że wspieranie landów wschodnich nie jest obecnie uzasadnione ani sprawiedliwe i postulują przesunięcie części dochodów z dodatku od razu na inwestycje w infrastrukturę w ich landach.

Zieloni

Wprowadzenie Veggi Day w restauracjach i kantynach

Partia postuluje wprowadzenie dnia bez mięsa raz w tygodniu (postulowany jest czwartek) przede wszystkim w stołówkach i restauracjach. Celem propozycji jest umożliwienie obywatelowi posiadania alternatywy do konsumpcji mięsa. Jednocześnie partia chce w ten sposób zwrócić uwagę na problemy przetwórstwa mięsnego. Zaangażowanie się lokali gastronomicznych w akcję nie ma być jednak narzucone, a dobrowolne – jak wierzy partia, z przekonania. Pozostałe partie przekonują, że idea ta ogranicza wolność obywateli, którzy sami potrafią zdecydować, kiedy jeść mięso i wprowadzanie przepisów w tej dziedzinie jest niewskazane.

Lewica

Wprowadzenie limitu prędkości na autostradach na poziomie 120 km/h

¹⁵<http://www.welt.de/politik/deutschland/article118653727/Bruederle-erinnert-in-Soli-Debatte-an-Kohls-Worte.html> [dostęp: 4 września 2013 roku].

Postulat ten dziwi z dwóch powodów. Po pierwsze, na autostradach zdarza się najmniej wypadków, a przyczyną większości z nich nie jest nadmierna prędkość, w związku z czym rezultat tej zmiany nie byłby statystycznie duży. Ważniejsza jest w tym wypadku jednak niemiecka tradycja, która przypisuje nieograniczonej prędkości na autostradach symbol nieodwoływalnej niemieckiej wolności. Lobby samochodowe jest bardzo silne i podobne hasła zawsze spotykają się ze znacznym sprzeciwem. Z podobnym jak Lewica pomysłem wystąpił szef partii SPD (ale nie kandydat na kanclerza) – Sigmar Gabriel, którego wypowiedź natychmiast wszyscy skomentowali jako nedorzeczną, a sama partia się od niej zdystansowała.

Wprowadzenie górnej granicy zarobków

Według Lewicy pensja ma być spreczna z prawem, jeśli przekroczy dwadzieścia razy pełną pensję w najniższej grupie płacowej w danym przedsiębiorstwie.

9. Zestawienie głównych postulatów

	CDU/CSU	SPD	Zieloni	FDP	Lewica	Piraci
Wprowadzenie płacy minimalnej	X	✓	✓	X	✓	✓
Rodzice, których dzieci nie chodzą do przedszkola, powinni dostawać pieniądze za opiekę w domu	✓	X	X	–	X	X
Wprowadzenie ogólnego ograniczenia prędkości na autostradach	X	X	✓	X	✓	–
Euro ma pozostać walutą Niemiec	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Państwo ma bardziej intensywnie regulować cenę za prąd	X	✓	–	X	✓	–
Wprowadzenie bezwarunkowego dochodu minimalnego	X	X	–	X	–	✓
Wsparcie finansowe wyłącznie dla rolnictwa ekologicznego	X	–	–	X	–	✓
Podwyżka najwyższego progu podatkowego	X	✓	✓	X	✓	–
Zakaz budowania nowych elektrowni węglowych	X	X	✓	X	✓	✓
Zwiększenie liczby przyjmowanych uchodźców	X	✓	✓	–	✓	✓
Świadczenia dla pracowników opiekujących się członkami rodziny	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Wprowadzenie kontroli wjazdowych przy wszystkich niemieckich granicach	X	X	X	X	X	X

Wprowadzenie kwot udziału kobiet w radach nadzorczych i zarządach przedsiębiorstw	–	✓	✓	X	✓	–
Mniejsze wspieranie finansowe biedniejszych landów przez bogatsze	–	X	X	X	X	–
Ponowne obniżenie wieku emerytalnego	X	✓	X	–	✓	–
Wspieranie przez Niemcy przystąpienia Turcji do UE	X	✓	✓	–	✓	–
Obowiązkowe szczegółowe ujawnienie dodatkowych dochodów przez posłów	–	✓	✓	X	✓	✓
Większy udział przedsiębiorstw pochłaniających wiele energii w finansowaniu „Energiewende“	X	–	✓	X	✓	✓
Dalszy pobór podatków kościelnych przez państwo	✓	✓	X	–	–	✓
Odpowiedzialność krajów strefy euro tylko za swoje długi	✓	–	X	✓	X	X
Prawo do adopcji dzieci również dla związków partnerskich	X	✓	✓	✓	✓	✓
Niezgoda na podwójne obywatelstwo] dla pełnoletnich obywateli Niemiec	✓	X	X	X	X	X
Wprowadzenie płatnych autostrad	–	X	–	X	X	X
Wprowadzenie referendum na poziomie federalnym	–	✓	✓	✓	✓	✓

Źródło: Bundeszentrale für politische Bildung, Wahl-O-Mat, <http://www.bpb.de/politik/wahlen/wahl-o-mat/> (dostęp 3 września 2013 r.)

✓ – poparcie

– – odrzucenie

X – pozycja neutralna

Więcej informacji

www.isp.org.pl/Niemcy2013

agnieszka.lada@isp.org.pl

oraz na bieżąco w mediach społecznościowych:

http://www.tokfm.pl/blogi/lada_po_europie

<https://twitter.com/AgnieszkaLada>

<https://www.facebook.com/agnieszka.lada.5>

<http://instagram.com/agnieszkalada>

Agnieszka Łada – kierownik Programu Europejskiego i starszy analityk Instytutu Spraw Publicznych. Doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce Uniwersytetu Warszawskiego. Studentka Executive Master for the Public Management na Hertie School of Governance w Berlinie. *Visiting fellow* w European Policy Centre w Brukseli (2011), *visiting research fellow* na University of Sussex (2012), *Visiting Scholar* Alfred von Oppenheim Centre for European Policy Studies, German Council on Foreign Relations (DGAP) w Berlinie (2013), przewodnicząca Rady Dyrektorów Policy Association for an Open Society - PASOS (2012), członek Rady Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży oraz Rady Naukowej Instytutu Zachodniego w Warszawie i Grupy Kopernika. Specjalizuje się w następujących zagadnieniach: instytucje Unii Europejskiej, zwłaszcza Parlament Europejski i prezydencja w Radzie Unii Europejskiej, Niemcy i stosunki polsko-niemieckie, polska polityka zagraniczna i europejska, postrzeganie Polaków za granicą i obcokrajowców w Polsce.

Redakcja językowa: Izabela Komorowska-Dzierżanowska

© Copyright by Fundacja Instytut Spraw Publicznych 2013

Instytut Spraw Publicznych

00-031 Warszawa, ul. Szpitalna 5 lok. 22

tel. 48 22 556 42 60, faks 48 22 556 42 62

e-mail: isp@isp.org.pl, www.isp.org.pl